

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

На правах рукопису
УДК 334.02

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

(підпис) (ініціали, прізвище)
“ ” _____ 2018 р.

**Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра**

зі спеціальності 051 «Економіка» _____
(код, назва)

спеціалізації «Міжнародна економіка» _____
(код, назва)

на тему: «Підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці »

Виконала: студентка 6 курсу, групи УС-61м

Пігуль Вікторія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Керівник: професор, д.е.н. Охріменко О.О.
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент: доцент, к.т.н. Гальчинський Л.Ю.
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____
(підпис)

Київ – 2018 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Інститут (факультет) менеджменту та маркетингу

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

С. В. Войтко

(підпис)

«_____» 2018 р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

Пігуль Вікторії Володимирівни

1. Тема роботи «Підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці»

науковий керівник дисертації Охріменко Оксана Онуфріївна, доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки, затверджені наказом по університету від «_____» р. №_____

2. Термін подання студентом дисертації «14» травня 2018 р.

3. Об'єкт дослідження: реалізація міжнародних інвестиційних проектів у розрізі теплоенергетики.

4. Предмет дослідження: теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо реалізації інвестиційних проектів у сфері теплоенергетики України.

5. Мета дослідження - теоретичне обґрунтування, вироблення науково-методичних засад і практичних пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів в Україні та вдосконалення механізму державно-приватного партнерства для інвестиційних проектів у теплоенергетиці.

6. Перелік завдань, які потрібно розробити:

- розкрити теоретичну сутність та особливість реалізації міжнародних інвестиційних проектів;
- виявити механізми реалізації інвестиційних проектів;
- дослідити методичні підходи до оцінювання ефективності міжнародних інвестиційних проектів;
- проаналізувати світовий енергобалансу та перспективи розвитку теплоенергетики;
- здійснити аналіз світового досвіду застосування механізму ДПП;
- оцінити ефективність застосування механізму ДПП для залучення інвестицій у проекти теплопостачання;
- надати пропозиції щодо удосконалення механізму державно-приватного партнерства у теплоенергетиці.

7. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 13 рисунків, 14 таблиць.

8. Орієнтовний перелік публікацій: всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціалізації "Економіка та економічна політика" (м.Київ, 2018 р.); 6-а міжнародна конференція "Застосування нових технологій в управлінні та економіці" ANTiM 2018 (19-21 квітня 2018 року, Белград, Сербія); збірник наукових праць факультету менеджменту та маркетингу, кафедри міжнародної економіки НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» «Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики» (м.Київ, 2017 р.).

9. Дата видачі завдання «01» листопада 2017 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

**виконання магістерської дисертації студенткою
Пігуль Вікторією Володимирівною**

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1.	Закріплення студента за науковим керівником магістерської дисертації	01.09.2017-20.09.2017	
2.	Вибір теми магістерської дисертації та затвердження її на засіданні кафедри	21.09.2017-18.10.2017	
3.	Розробка змісту магістерської дисертації та видача завдання науковим керівником	18.10.2017-31.10.2017	
4.	Підписання завідувачем кафедри листа «Завдання на магістерську дисертацію студенту»	01.11.2017-03.11.2017	
5.	Підбір літератури за темою дослідження та її аналіз	03.11.2017-30.11.2017	
6.	Підготовка теоретичного розділу та погодження його змісту з науковим керівником	31.12.2017	
7.	Проведення аналізу об'єкта економічного дослідження	01.01.2018-28.02.2018	
8.	Узагальнення результатів аналізу та виявлення невикористаних резервів у діяльності досліджуваного об'єкту	01.03.2018-15.03.2018-	
9.	Завершення підготовки другого розділу	20.03.2018	
10.	Розробка та обґрунтування удосконалень, які є основою третього, рекомендаційного розділу	21.03.2018-20.04.2018	
11.	Узагальнення отриманих наукових результатів всієї роботи та підготовка загальних висновків	21.04.2018-27.04.2018	
12.	Оформлення магістерської дисертації та перевірка її та оформлення відгуку науковим керівником	28.04.2018-10.05.2018	
13.	Доопрацювання магістерської дисертації задля усунення виявлених керівником недоліків	10.05.2018-12.05.2018	
14.	Подання магістерської дисертації для перевірки на плагіат і проходження нормоконтролю	до 15.05.2018	
15.	Надання магістерської дисертації рецензенту. Підготовка рецензентом офіційної рецензії за встановленим зразком.	15.05.2018-18.05.2018	
16.	Підготовка доповіді та наочних матеріалів до захисту	12.05.2018-15.05.2018	
17.	Захист магістерської дисертації перед ЕК	згідно із затвердженим графіком	

Студент

Керівник магістерської
дисертації

(підпис)

(підпис)

Пігуль В.В.
(ініціали, прізвище)

Охріменко О.О.
(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Сторінок 89	Рисунків 13	Таблиць 14	Додатків 4
-------------	-------------	------------	------------

Дослідження на прикладі:	Корпорація «Укратомприлад»
Мета дослідження:	теоретичне обґрунтування, вироблення науково-методичних засад і практичних пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів в Україні та вдосконалення механізму державно-приватного партнерства для інвестиційних проектів у теплоенергетиці.
Завдання дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - розкрити теоретичну сутність та особливість реалізації міжнародних інвестиційних проектів; - виявити механізми реалізації інвестиційних проектів; - дослідити методичні підходи до оцінювання ефективності міжнародних інвестиційних проектів; - проаналізувати світовий енергобалансу та перспективи розвитку теплоенергетики; - здійснити аналіз світового досвіду застосування механізму ДПП; - оцінити ефективність застосування механізму ДПП для залучення інвестицій у проекти теплопостачання; - надати пропозиції щодо удосконалення механізму державно-приватного партнерства у теплоенергетиці.
Предмет дослідження:	теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо реалізації інвестиційних проектів у сфері теплоенергетики України.
Об'єкт дослідження:	реалізація міжнародних інвестиційних проектів у розрізі теплоенергетики.

Наукова новизна	напрацювання теоретико-методологічних положень, які можуть бути імплементовані у механізм ДПП; надання рекомендацій щодо створення положень концепції застосування ДПП для реалізації інвестиційних проектів у теплоенергетиці України.
------------------------	---

Ключові слова: теплова енергетика, інвестиційні проекти, енергоефективність, державно-приватне партнерство.

АНОТАЦІЯ

Дана магістерська дисертація присвячена дослідженню міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці та підвищенню їх ефективності. Досліджено теоретичні основи інвестиційних проектів та методології їх оцінки. Виявлено, що одним із найефективніших механізмів інвестування у проекти теплопостачання є державно-приватне партнерство. Проаналізовано енергетичний баланс країн світу та України. Оцінено, що проекти щодо заміщення природного газу на біопаливо у сфері теплопостачання є актуальними в сучасних умовах. Удосконалено механізм ДПП щодо реалізації зазначених проектів.

ABSTRACT

This master's thesis is devoted to the study of international investment projects in heat and power engineering and increasing their efficiency. The theoretical bases of investment projects and methodologies for their evaluation are explored. It was revealed that one of the most effective mechanisms for investing in heat supply projects is public-private partnership. The energy balance of the countries of the world and Ukraine is analyzed. It is estimated that projects on substitution of natural gas for biofuel in the field of heat supply are relevant in modern conditions. The PPP mechanism for the implementation of these projects has been improved.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади реалізації міжнародних інвестиційних проектів	13
1.1. Визначення та особливості міжнародних інвестиційних проектів	13
1.2. Механізми реалізації інвестиційних проектів	18
1.3. Методичні підходи до оцінювання ефективності міжнародних інвестиційних проектів	28
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. Аналіз міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці України	40
2.1. Аналіз світового енергобалансу та перспективи розвитку теплоенергетики	40
2.2. Світовий досвід застосування механізму ДПП для реалізації інвестиційних проектів	46
2.3. Оцінка ефективності застосування механізму ДПП для залучення інвестицій у проекти теплопостачання	54
Висновки до розділу 2	60
РОЗДІЛ 3. Підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці України	61
Висновки до розділу 3	73
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	78
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Україна знаходиться на етапі реформування економіки, що потребує суттєвого інвестування проектів, які представляють різні сегменти. Сфера генерування теплової енергії відіграє провідну роль в питаннях економічного розвитку країни. Оскільки Україна сильно залежить від імпортного газу, проекти, спрямовані на розвиток різних видів енергетики, мають пріоритетне значення і привертають як приватні, так і державні інвестиції.

Глобальні проекти, спрямовані на задоволення потреб окремого регіону або країни вимагають зусиль багатьох учасників: уряду, місцевої влади, бізнес-структур, фінансових інститутів, проектних організацій тощо. Одним з механізмів, який покликаний об'єднати зусилля безлічі стейкхолдерів, виступає державно-приватне партнерство. Багаторічний світовий досвід використання такого співробітництва довів його ефективність.

Український науковець Авксент'єв М.Ю. досліджує питання міжнародного інвестування та розвиток ДПП як механізму інвестування в Україні. Роботи Аккаві А. присвячені розкриттю ДПП як інструмент державної політики. Капеллер А. і Немоз М. акцентують увагу на особливостях реалізації проектів ДПП в кризові періоди. Українські дослідники Павлюк К. В., Павлюк С. М., Підгаєць С.В., Демішкан В. аналізують роль ДПП в соціально-економічному розвитку держави, регіону, галузі.

Метою магістерської дисертації є теоретичне обґрунтування, вироблення науково-методичних засад і практичних пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів в Україні та вдосконалення механізму державно-приватного партнерства для інвестиційних проектів у теплоенергетиці.

Відповідно до поставленої мети в роботі було визначено і вирішено такі **завдання**:

- розкрити теоретичну сутність та особливість реалізації міжнародних інвестиційних проектів;
- виявити механізми реалізації інвестиційних проектів;

- дослідити методичні підходи до оцінювання ефективності міжнародних інвестиційних проектів;
- проаналізувати світовий енергобаланс та перспективи розвитку теплоенергетики;
- здійснити аналіз світового досвіду застосування механізму ДПП;
- оцінити ефективність застосування механізму ДПП для залучення інвестицій у проекти теплопостачання;
- надати пропозиції щодо удосконалення механізму державно-приватного партнерства у теплоенергетиці.

Об’єкт дослідження: реалізація міжнародних інвестиційних проектів у розрізі теплоенергетики.

Предмет дослідження: теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо реалізації інвестиційних проектів у сфері теплоенергетики України.

Для досягнення мети та вирішення основних задач дипломної роботи застосовані різноманітні **методи дослідження**. До основних загальнонаукових методів дослідження, які використані автором, відносяться: діалектичний метод пізнання; логічний та формально-логічний методи; метод порівняння, узагальнення, систематизації та синтезу(при дослідженні теоретичної сутності інвестицій та інвестиційних проектів); групування, статистичні, математичні, графічного аналізу(при аналізі світового енергобалансу та досвіду використання ДПП); системний і комплексний підходи (при розробці рекомендацій та удосконаленні механізму ДПП у теплоенергетиці).

Теоретико-інформаційну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, законодавча база, періодичні та монографічні видання, матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, а також внутрішня інформація Корпорації «Укратомприлад».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у дослідженні та подальшому розвитку теоретичних засад механізму інвестування – державно-

приватного партнерства. Положення магістерської дисертації, що визначають її наукову новизну і виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

– механізм державно-приватного партнерства з позиції інвестування у проекти, що дало можливість обґрунтувати доцільність його використання у сфері теплопостачання, яка охоплює сукупність інструментів, спрямованих на досягнення запланованого результату інвестиційного проекту;

– теоретичні положення щодо загальних, галузевих та факторів до виконання проектів на основі ДПП, що дало змогу виявити проблеми у реалізації проектів ДПП в Україні та надати рекомендації щодо майбутніх напрямків діяльності.

–отримали подальший розвиток:

– розподіл відповідальності при реалізації проектів ДПП з урахуванням специфіки сфери теплопостачання;

– методичні підходи до складових концепції, які скеровані на розширення інвестиційної діяльності у теплопостачанні відповідно до механізму ДПП.

Апробація результатів магістерської дисертації та публікації. Основні положення магістерської дисертації були використані у роботі проектного відділу Корпорації «Укратомприлад». Обговорювались, а також були опубліковані та нагороджені дипломом II ступеня на всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціалізації "Економіка та економічна політика" (м.Київ, 2018 р.). Опубліковані в збірнику 6-ої міжнародної конференції "Застосування нових технологій в управлінні та економіці" ANTiM 2018 (19-21 квітня 2018 року, Белград, Сербія); в збірнику наукових праць факультету менеджменту та маркетингу, кафедри міжнародної економіки НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» «Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики» (м.Київ, 2017 р.). Нагороджено сертифікатом за участь у XVII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (м. Київ, 2018 р.)

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади реалізації міжнародних інвестиційних проектів

1.1. Визначення та особливості міжнародних інвестиційних проектів

Інвестування в період активної глобалізації виступає одним із найважливіших процесів у економічній, соціальній, технологічній та інноваційних сферах діяльності країн. Інвестиції забезпечують виробництво нових видів продукції чи послуг, підвищення якості уже існуючих, використання нових матеріалів, енергозбереження. Задля досягнення колаборації на рівні держав та набуття нового змісту господарювання в умовах трансформацій варто акцентувати увагу на інвестиційній діяльності держав. Так, початковим завданням у даному аспекті має бути глобалізація виробництв, поширення діяльності у якості реалізації прибуткових інвестиційних проектів та, відповідно, зниження існуючих інвестиційних бар'єрів задля успішного їх виконання.

Для того, щоб розібратися у сутності міжнародних інвестиційних проектів, варто навести трактування самого визначення «інвестиції». Так, науковці по-різному надають визначення даному поняттю (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування поняття «інвестиції» (складено автором на основі [1-8])

№ п/п	Автори (джерело)	Визначення
1.	Зві Боді, Алекс Кейн, Алан Дж. Маркус	Це витрачання в даний час грошових чи інших коштів в очікуванні отримання майбутніх вигод
2.	Федоренко В. Г.	Це вкладення капіталу з метою його подальшого збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неоподаткування процентів від банківських вкладень капіталу

Продовження табл. 1.1

3.	Румянцева Е. Е.	Один з ключових чинників економічного зростання, довгострокові і короткострокові вкладення капіталу, що складаються з капітальних витрат (капітальних вкладень); витрат, пов'язаних з приростом оборотного капіталу (при розширенні виробництва) або оборотним капіталом в повному об'ємі, необхідним для запуску виробництва (при створенні нових виробництв), а також витрат, необхідних для підготовки інвестиційного проекту
4.	Азрилиян А. Н., Азрилиян О. М., Калашникова Е. В., Квардакова О. В.	Грошові кошти, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, що мають грошову оцінку, вкладаються в об'єкти підприємницької і (чи) іншої діяльності з метою отримання прибутку і (чи) досягнення іншого корисного ефекту
5.	Гаврилишин Б. Д., Устенко О. А. [Довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку
6.	Макконнелл К. Р., Брю С. Л.	Витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів
7.	Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект
8.	Шарп У., Александр Г., Бэйли Дж.	Це відмова від певної цінності зараз за (можливо, невизначену) цінність в майбутньому

Узагальнюючи наведену інформацію, можемо детермінувати «інвестиції» як вкладення інтелектуальних, фінансових, матеріальних цінностей в об'єкти підприємницької діяльності країни та поза її межами з метою отримання економічних вигод як у коротко-, так і у довгостроковий період.

Відповідно, коли вкладаються кошти у обрані об'єкти підприємницької діяльності, це має визначатися певним проектом. У Законі України "Про інвестиційну діяльність" вказано, що інвестиційний проект — це сукупність цілеспрямованих організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних заходів, які здійснюються суб'єктами інвестиційної діяльності та оформлені у вигляді планово-розрахункових документів, необхідних та достатніх для обґрунтування, організації та

управління роботами з реалізації проекту [7]. Зімін А. І. трактує інвестиційний проект як програму реалізації інвестицій, пов'язану з обґрунтуванням економічної доцільності, обсягом та терміном реалізації вкладень, у тому числі із складанням усієї необхідної проектно-кошторисної документації та описанням конкретних практичних дій зі здійснення бізнес-плану [9].

Кириченко О.А. дає таке визначення інвестиційного проекту. Проект – інвестиційна акція, яка передбачає вкладення певної кількості ресурсів, у тому числі інтелектуальних, фінансових, матеріальних, людських, для отримання запланованого результату і досягнення певних цілей в обумовлені терміни [10].

Як видно з представлених визначень, підходи щодо визначення сутності категорії «інвестиційний проект» можна згрупувати в три напрямки:

- як комплект документів, що містять формулювання мети майбутньої діяльності та визначення комплексу дій, спрямованих на її досягнення;
- як сам цей комплекс дій (робіт, послуг, придбань, управлінських операцій і рішень), спрямованих на досягнення сформульованої мети (як документацію і як діяльність);
- як комплекс, який охоплює документи і заходи. Також в визначеннях цієї групи розкриваються інші характерні ознаки інвестиційних проектів.

Відповідно до визначень інвестиційних проектів, Верба В.О. надає наступну класифікацію інвестиційних проектів за різними групами ознак (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація інвестиційних проектів [11]

Класифікаційна ознака	Вид інвестиційного проекту
Залежно від цільової спрямованості	— інвестиційні проекти розвитку; — проекти санації
За напрямками виробничого розвитку	— інвестиційні проекти, що збільшують потенціал виробництва продукції — інвестиційні проекти, що збільшують потенціал збуту
Залежно від обсягу інвестування	— малі; — середні; — великі

Продовження табл. 1.2.

Залежно від функціональної спрямованості	<ul style="list-style-type: none"> — промислові проекти; — проекти дослідження і розвитку; — організаційні проекти; — економічні та соціальні проекти
Конкретна форма здійснення реальних інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> — проекти, спрямовані на придбання цілісних майнових комплексів; — проекти нового будівництва об'єктів; — проекти реконструкції підприємства; — проекти модернізації активної частини основних виробничих засобів
За характером змін	<ul style="list-style-type: none"> — оперативні; — стратегічні
За тривалістю (строками реалізації)	<ul style="list-style-type: none"> — короткострокові; — середньострокові; — довгострокові
За характером залучених сторін	<ul style="list-style-type: none"> — міжнародні; — національні; — територіальні; — місцеві
За ступенем складності	<ul style="list-style-type: none"> — прості; — складні; — дуже складні (комплексні)
За галузевою приналежністю	<ul style="list-style-type: none"> — промислові; — будівельні; — транспортні; — освітні; — у сфері торгівлі; — комплексні
Рівень ризику інвестиційного проекту	<ul style="list-style-type: none"> — проекти з рівнем ризику нижче середнього; — проекти з середнім рівнем ризику; — проекти з рівнем ризику вище середнього; — проекти з найвищим рівнем ризику

За своєю сутністю інвестиційні проекти являють собою сукупність унікальних заходів із наступними визначальними ознаками:

- наявність конкретно сформульованої мети проекту, яка є бажаним результатом, досягнутим у рамках заданого строку та визначених умов реалізації;
- кількісна оцінка результатів реалізації проекту;
- структуризацією проекту за цілями.

Мета проекту має свою структуру представлену у вигляді ієрархії цілей, починаючи з стратегічних та закінчуючи конкретизованими тактичними завданнями, зміною стану проекту для досягнення поставленої мети. Реалізація інвестиційного проекту пов'язана із змінами відповідної системи та перетворенням теперішнього стану у бажаний; обмеженістю ресурсів, яка свідчить про те, що кожен проект має свій обсяг матеріальних, людських і фінансових ресурсів; наявністю часових меж.

Проект має чітко визначений строк його початку та завершення; унікальністю, що проявляється у відповідному рівні інновацій, комплектності та структурованості.

Учасниками інвестиційного проекту можуть бути інвестори, замовники, виконавці та користувачі проекту. Можна відмітити, що інвестори можуть впливати на об'єкт інвестування як безпосередньо, так і опосередковано. Перевага останнього полягає у зменшенні ризиків інвесторів, унаслідок того, що частина з них переходить до інших учасників проекту, відмінних від інвесторів. Це відбувається у випадку, коли інвестор доручає організацію та контроль за реалізацією об'єкта інвестування іншому суб'єкту – замовнику проекту, який у свою чергу може делегувати частину своїх завдань ще одному суб'єкту – користувачу проекту [5, с. 140].

Зв'язок між проектними матеріалами й учасниками забезпечує організаційно-економічний механізм реалізації інвестиційного проекту, який є свого роду формою взаємодії суб'єктів. До організаційно-економічного механізму реалізації проекту відносять:

- нормативну документацію, на основі якої і відбувається взаємодія;

- зобов'язання, що приймаються учасниками, гарантії цих зобов'язань та санкції за їх порушення;
- умови фінансування інвестиційного проекту;
- система управління реалізацією проекту, яка забезпечує синхронізацію діяльності та захист інтересів учасників;
- особливості облікової політики учасників;
- період реалізації проекту;
- графік реалізації проекту.

Сутністю інвестиційного проекту, є можливість запропонувати власне визначення цього поняття: це цілеспрямована, запланована, пророблена, унікальна та динамічна сукупність взаємопов'язаних, взаємозалежних, послідовних і скоординованих легітимних заходів з певними ресурсними, витратними, часовими лімітами, спрямована на досягнення окреслених цілей, результатів та визначених ефектів відповідно до конкретних вимог, зокрема: економічних, соціальних, екологічних тощо.

1.2. Механізми реалізації інвестиційних проектів

Перша угода, здійснена на засадах проектного фінансування, була заключена у 30-х рр. 20 ст. у штаті Техас (США). Предметом угоди була нафтовидобувна проектна компанія.

Надалі на засадах використання проектного фінансування було побудоване метро в Лондоні, тунель під Ла-Маншем, великі інфраструктурні об'єкти. У 1970–1990-і рр. проектне фінансування інтенсивно розвивалося в електроенергетиці та інших галузях суспільної інфраструктури, широко застосовувалося для фінансування світового поширення мобільної телефонії. Суттєвий розвиток проектного фінансування відбувався в кінці ХХ – початку ХХІ ст. стала інтернаціоналізація фінансового і ринку інвестицій. Важливу роль відіграла приватизація підприємств громадської інфраструктури (зокрема,

житлово-комунального господарства) в більшості розвинених ринкових країн [24].

Як було наведено у класифікації інвестиційних проектів (табл. 1.2) за обсягами та сферою реалізації поділяються на малі, середні та великі. Окремим пунктом окреслюються дуже великі проекти, так як їх реалізація входить до сфери інтересів не лише компаній, а й декількох країн. Такі великомасштабні проекти називаються мегапроектами, відповідно до цього статусу вони розраховані на значні фінансові ресурси. Зазвичай, розробникам проекту не вистачає коштів для реалізації своїх ідей, тому вони мають зацікавити та залучити партнерів, які готові будуть співфінансувати проект. У випадку залучення банку, коштів може не вистачити, оскільки банки не можуть йти на ризик, вкладаючи тимчасово вільні інвестиційні ресурси в один проект. Тому під час фінансування великомасштабних інвестиційних проектів використання звичайного банківського інвестиційного кредитування практично неможливе. Проекти потребують особливого фінансування, яке містить комплексні інвестиційні ресурси як стратегічних інвесторів (програмно-цільове фінансування з державних бюджетів країн, що задіяні в реалізації міжнаціональних проектів) та великих транснаціональних компаній або кошти приватних інвесторів [25].

Відповідно до зазначеного, можемо окреслити механізм фінансування великомасштабних міжнародних проектів – проектне фінансування. Даний механізм здатний до забезпечення їхнього самофінансування. Саме в таких випадках використання механізму проектного фінансування є доцільним. В умовах глобалізації він дозволяє долучати до фінансування великих за масштабами проектів інвестиційні ресурси банків, стратегічних небанківських фінансових посередників (інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів), держави, юридичних та фізичних осіб, зацікавлених у реалізації проекту,

Проектне фінансування має на меті забезпечувати фінансування так званих мегапроектів, розрахованих на довгостроковий період. Предметом таких

проектів виступають програми розвитку та модернізації інфраструктури, промисловості, енергетики, різного роду інноваційні програми. У результаті позикові і власні кошти, що використані для фінансування проекту, повертаються завдяки грошовим потокам, забезпечених реалізацією проекту. Інакше кажучи, проектне фінансування – це така структура запозичень, повернення коштів при якій базується на першочерговому використанні грошових потоків, що генеруються проектом, а всі активи, права та вигоди є цінними паперами вторинного ринку і своєю чергою їх використовують як забезпечення [26].

Світова практика проектного фінансування використовує три основні види проектного фінансування: банківське, корпоративне та за участю держави.

У банківському проектному фінансуванні (коли банк або кілька банків організовують фінансування інвестиційного проекту) розрізняють такі види:

- без права регресу (обороту) банку (*non recourse fi nan cing*), при чому можливість регресивних позовів до підприємств, які беруть участь у проекті, практично повністю виключається. Позичальник (SPV) не має активів для забезпечення повернення позикових коштів; виплата відсотків і погашення позик гарантується завдяки руху грошового потоку (*cash flow*) й активів самого проекту. Це вид «чистого» проектного фінансування відповідно до наведеного вище визначення, а також найбільш ризикова схема фінансування, тому вона найбільш вартісна для проектної компанії;

- з обмеженим регресом (оборотом) банку (*limited recourse fi nancing*), при цьому проектна компанія або сама має часткове забезпечення, або його надали треті особи (наприклад, спонсори проекту); це найбільш поширений вид проектного фінансування;

- з повним регресом (оборотом) банку на позичальника (*full recourse fi nancing*) – традиційне кредитування; ініціатор проекту відображає проект на своєму балансі і несе повну відповідальність за повернення позикових коштів. Корпоративне проектне фінансування передбачає наявність у

підприємства(проектної компанії) достатнього обсягу власних коштів для фінансування інвестиційного проекту [27].

Останні роки широкого поширення набуло ДПП як один із видів проектного фінансування. Сутність його в даному аспекті полягає у тому, що держава залучає приватний капітал для реалізації інвестиційних проектів у публічному секторі.

Термін «державно-приватне партнерство» (ДПП) описує відносини, в яких державні та приватні ресурси кооперуються для досягнення цілі або їх сукупності, що є взаємовигідними як для приватної особи, так і для громадськості.

Роль партнерських зв'язків між державним і приватним секторами в національних економіках, використання урядами або державними органами приватних інвестицій для суспільної корисності має значне історичне підґрунтя. Так в Афінах у 4 ст. до н.е. відомі громадяни фінансували проведення фестивалів, релігійних подій, будівництво громадських будівель та пам'ятників. У 1742 р. Бенджамін Франклін заснував Американське Філософське Товариство Філадельфії, яке разом з Палатою Представників Пенсильванії спонсорувало створення Університету Пенсильванії, першої медичної школи в британській колонії. Метою цієї співпраці було просування науки і медицини, доступних для всіх громадян [12].

Відносини між державою та приватним сектором привертали увагу вчених протягом всього періоду економічного розвитку. Представники різних шкіл економічної думки по-різному інтерпретували необхідність та характер такої співпраці (табл.1.3).

Незважаючи на зміни в тлумаченні партнерських відносин, що відбулися з розвитком економічної думки, основними ідеями ефективної співпраці держави та бізнесу у сфері ДПП є залучення приватного капіталу з метою створення чи вдосконалення державної інфраструктури та надання високоякісних суспільних послуг.

Таблиця 1.3

Основні ідеї ДПП у різних наукових школах
(складено автором на основі [13], [14], [15])

Наукова школа /представники	Основні ідеї ДПП	Прояви наукових положень у практиці ДПП
Меркантилізм Томас Манн	Комплексне співробітництво між державою та національними виробниками для забезпечення позитивного торгового балансу. Потреба державного стимулювання дешевого імпорту сировини з метою захисту вітчизняних виробників від іноземної конкуренції та підтримки експортерів національного виробництва. Проведення політики торгівлі протекціонізму	Взаємодія державного та приватного сектору у різних сферах діяльності
Класична політична економіка В.Петті	Співпраці державного та приватного капіталів як механізму регулювання зовнішньої торгівлі, збуту торгівлі та розширення колонії Англії, здійснення протекціоністської політики, спрямованої на підтримку внутрішнього ринку.	Регулювання діяльності суб'єктів ДПП
Класична економічна теорія А.Сміт	Забезпечення чесного партнерства є важливою економічною функцією держави і необхідним для ефективної роботи ринкового механізму, всі ринкові агенти досягають різних результатів, керуючись власними інтересами через використання обмежених ресурсів.	Двосторонні вигоди від взаємодії державного (додаткове фінансування, збільшення податкових платежів) та приватного секторів (використання ресурсного потенціалу держави)
Інституціоналізм Т. Веблен	В результаті обміну права власності об'єкт буде переданий приватному партнерові, який запропонував для нього найвищу ціну, і тим самим буде досягнуто ефективний розподіл ресурсів в економіці.	Використовується у процесі вибору приватного партнера для проектів ДПП

У міжнародній практиці використовують ряд термінів, що описують партнерські відносини між державним і приватним секторами:

- Приватна участь в інфраструктурі (Private Participation in Infrastructure) - використовується Світовим банком, у секторі фінансування розвитку та у південнокорейських програмах;

- РЗ (Public Private Partnership) – використовується у Північній Америці);
- Проекти, що фінансуються з приватних джерел (Privately-Financed Projects) – використовується в Австралії;
- Приватна фінансова ініціатива (Private Finance Initiative) – використовується Великій Британії, Японії та Малайзії [16].

Для чіткого розуміння поняття ДПП варто розглянути тлумачення даного терміну різними міжнародними інституціями та науковцями. У документі Європейської комісії «Зеленій книзі», що має на меті залучення громадськості до обговорення даної тематики, окреслено основні принципи ДПП:

- відносно тривалий термін реалізації проекту та співробітництво між державним і приватним партнерами на всіх етапах його реалізації;
- фінансування (співфінансування) проекту з боку приватного партнера; зафіксований у договорі розподіл відповідальності й ризиків між державним і приватним партнерами [17].

Європейський експертний центр надає угодам ДПП такі характеристики:

- Довгостроковий контракт між державним замовником і приватним партнером, предметом якого є купівля послуг, а не активів;
- Передача ризиків проектування, будівництва, експлуатації та (або) фінансування проекту до приватного сектору;
- Оцінювання результатів проекту з урахуванням його життєвого циклу;
- Застосування приватного фінансування як основи для розподілу ризиків [18].

За визначенням Європейської економічної комісії ООН ДПП – це партнерство, засноване з метою забезпечення фінансування, планування, створення й експлуатації об'єктів та надання суспільних послуг. Головними особливостями ДПП з точки зору цієї інституції є:

- довгостроковість забезпечення та надання послуг (іноді понад 30 років);
- розподіл ризиків між державним і приватним партнерами;

— різноманітність форм довгострокових контрактів, що укладаються між приватними та державними (муніципальними) структурами [19].

Науковці визначають ДПП виходячи з мети та завдань дослідження. Тож мають місце різні точки зору. Авксентьєв М.Ю. визначає ДПП як сучасний механізм, який може забезпечити реалізацію складних суспільно-корисних проектів завдяки поєднанню ресурсів держави та приватних партнерів [20]. Павлюк К. В. та Павлюк С. М. розуміють ДПП як конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності та громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значущих проектів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності й прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства [21].

Спираючись на наведені вище підходи до визначення сутності ДПП, ми сформулювали функції, що виконуються у процесі реалізації проекту на основі ДПП:

- концентрація діяльності органів влади на функціональних питаннях;
- активізація діяльності щодо покращення управління державними активами;
- залучення іноземних фінансових інституцій для фінансування проектів;
- впровадження інновацій, що допомагає підвищити якість послуг [22].

Україна долучилась до практики використання ДПП та сформувала відповідну нормативно-правову базу. Основоположними документами у цій сфері відносин є Закони України «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії». Для реалізації проектів у сфері теплоенергетики важливе значення має Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності», а також низка підзаконних нормативно-правових актів.

У Законі України «Про державно-приватне партнерство» останнє визначено як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору [23]. Чинне законодавство України передбачає застосування ДПП у багатьох сферах. Натомість світовий досвід свідчить про вибіркове застосування даного механізму. Держава визначає обмежену кількість сфер і форм реалізації ДПП, що дозволяє ефективно використовувати державні ресурси та спрямувати їх на вирішення найгостріших проблем. Коли країни Європи розпочинали використовувати механізм ДПП у своїй діяльності – вона була спрямована на створення об’єктів інфраструктури. У такий спосіб Фінляндія будувала автошляхи центрального призначення, Португалія – дороги регіонального сполучення та аеропорти, Франція – оновила мережі водопостачання. Зазвичай країни з середнім рівнем економічного та соціального розвитку реалізують проекти в рамках ДПП на основі договорів концесії. Пріоритетними сферами у даному аспекті є комунальне господарство та транспортна інфраструктура.

ДПП – це залучення на контрактній основі органами влади приватного капіталу для більш ефективного та якісного виконання завдань, що належать до публічного сектору, на умовах компенсації витрат, поділу ризиків, зобов’язань, компетенцій.

Схемам фінансування проектів, що реалізуються на основі державно-приватного партнерства, властиві всі особливості проектного фінансування – наявність проектної компанії, що генерується проектом грошовий потік як основа розрахунку з кредиторами й акціонерами, застосування складної системи фінансових інструментів і контрактів. Тому ДПП можна назвати формою або механізмом проектного фінансування.

Однак проекти ДПП можуть реалізовуватися і з використанням більш простих інструментів і форм фінансування проектів. Проекти ДПП – це і великі державні проекти, що мають велике соціальне значення в галузі інфраструктури, житлово-комунального господарства, транспорту, культури, охорони здоров'я, освіти, а також невеликі типові проекти, які характеризуються великим соціальним значенням. Визначальними характеристиками цих проектів є довготривалість (10–50 років), низький рівень комерційної ефективності, нестача бюджетних коштів.

Класичною моделлю ДПП є концесія, яка розуміє під собою наступну форму взаємодії: державний партнер передає об'єкт інфраструктури або право надавати послугу приватному партнеру, який здійснює управління об'єктом упродовж встановленого терміну. Доволі часто договір передбачає проектування і будівництво об'єкта для надання послуги. Концесія має довготерміновий характер і дозволяє сторонам здійснювати стратегічне планування. Держава таким чином залишає за собою право впливу на концесіонера, якщо порушуються умови договору. Законодавча база, яка діє в Україні, забезпечує регламент діяльності концесіонерів. Так, наприклад, в Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» високо оцінений європейськими експертами як високопрофесійний у даній сфері. Звідси, можна зробити висновок, що Україні варто обрати кілька стратегічних напрямків для просування їх у межах ДПП на договірних засадах [28].

Існує ряд варіантів, доступних державним органам, які хочуть залучити приватний сектор до процесу закупівель, і в рамках цього ДПП може приймати різні форми відповідно до юрисдикції, в якій він діє.

Мають місце такі форми відносин між державним і приватним секторами:

- *Build-Own-Operate-Transfer (BOOT)*: приватний сектор відповідає за проектування, будівництво та експлуатацію інфраструктури протягом терміну дії проекту, при цьому право власності та контроль повертаються державний сектор після закінчення контракту.

- *Build-Own-Operate (BOO)*: приватний сектор зберігає повне володіння інфраструктурою після завершення етапу проектування і будівництва та продовжує експлуатувати об'єкт, замінюючи уряд як постачальника державних послуг на термін дії контракту.
- *Build-Transfer-Operate (BTO)*: державний сектор приймає на себе відповідальність за інфраструктуру після завершення етапу проектування і будівництва, передаючи її в оренду приватному сектору.
- «Спільні підприємства» - це ще один тип ДПП, за допомогою якого державний і приватний сектори створюють окрему юридичну компанію для спільного фінансування, володіння і управління проектами, наприклад, в Сполучених Штатах Америки. У деяких випадках приватний сектор не має попередньої участі в етапах проектування і будівництва, а лише забезпечує обслуговування або загальне керівництво об'єктом [29].

В результаті, можна виділити вигоди держави:

- додаткове фінансування, яке зменшить навантаження на бюджет;
- збільшення податкових платежів за рахунок активної діяльності приватних підприємств, що дозволить спрямувати кошти на вирішення різного роду соціально-економічних проблем;
- використання системи управління, яка діє у приватному секторі, оскільки вона є більш ефективною щодо прийняття управлінських рішень.

Приватний сектор, в свою чергу, розраховує на підтримку з боку держави за рахунок ресурсного потенціалу (природних, адміністративних, матеріальних ресурсів). Найбільшу частину комерційних ризиків отримує саме приватний сектор, проте і отримуючи найбільшу частину прибутку.

Країни ЄС реалізують проекти ДПП, керуючись принципами справедливого розподілу ризиків, передачі частини ризиків приватному партнеру, урахування можливостей сторін оцінювати та контролювати ризики, їх фінансове становище та можливість відповідати за наслідки ризику.

Покриваються ризики, пов'язані з реалізацією проектів ДПП за допомогою використання наступних механізмів:

- партнерам надаються умови для чіткого виконання покладених на них зобов'язань у проекті ДПП (поруки, гарантії і т.д.);
- можливість партнера перекладати частину своїх ризиків на осіб, які також залученні до реалізації проекту ДПП;
- особи, що залученні до реалізації проекту ДПП надають гарантії належного виконання покладених на них зобов'язань;
- інші механізми щодо реалізації проектів ДПП, що не заборонені законодавством країни, в якій реалізується проект [30].

Пріоритетними секторами, в яких активно реалізуються проекти ДПП є транспорт та комунальна інфраструктури, оскільки для них була добре відпрацьована законодавча база. Проте успішний розвиток ДПП у цих сферах сприяє розширенню діяльності і свого активного розвитку у даному аспекті набувають освіта, охорона здоров'я та оборонна галузь.

В загальному, кожна країна застосовує вигідні для себе інструменти щодо координування діяльності проектів ДПП. Відповідальний підхід всіх сторін, налагоджений механізм співпраці та впровадження інноваційних рішень допомагає виходити на новий рівень та розширювати діяльність ДПП.

1.3. Методичні підходи до оцінювання ефективності міжнародних інвестиційних проектів

На сьогодні у практиці активно використовують вітчизняний і зарубіжний досвід оцінки інвестиційних проектів. Ці методи доцільно розділити на дві групи: методи з використанням дисконтування (методи дисконтування) та без використання дисконтування (прості методи). Всі методи мають свої недоліки, переваги та сфери доцільного використання. До першої групи можливо віднести метод простої норми прибутку, метод розрахунку терміну окупності інвестицій, метод розрахунку ефективності інвестицій. Перевагами цих методів є їх зрозумілість та простота, однак, для детального

аналізу ці методи недостатні. Для прийняття рішень про довгострокові інвестиції виникає потреба в прогнозуванні їх ефективності. Для цього потрібен аналіз витрат за тривалий період. Розглянемо основні методичні підходи до оцінки інвестиційних проектів з використанням дисконтування. До основних методів відносять розрахунок чистої теперішньої вартості проекту (NPV) — це різниця між величиною грошових потоків, що надходять у процесі експлуатації проекту, дисконтованих за прийнятною ставкою дохідності (r), та сумою інвестиції (I) [31]:

$$NPV = \sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+r)^i} - I \quad (1.1)$$

де CF_i — грошовий потік в i -му періоді;

m — кількість періодів експлуатації проекту.

Ставка дохідності може залишатися стабільною протягом усього інвестиційного періоду, а може й змінюватися в кожному періоді. Додатне значення NPV вказує на доцільність інвестування коштів, оскільки проект є прибутковим. За від'ємного значення NPV проект слід відхилити. Якщо $NPV = 0$, то проект є ні прибутковим, ні збитковим, а відтак рішення треба приймати на основі інших критеріїв: поліпшення умов праці, зростання іміджу підприємства, досягнення певного соціального ефекту, тощо.

Метод чистої теперішньої вартості більшість фахівців розглядає як найприйнятніший критерій оцінки капітальних інвестицій. До переваг даного методу відносять те, що чиста теперішня вартість показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту. Внутрішня норма дорівнюватиме нулю. Суттєвою проекту перевагою методу є його адитивність, тобто можливість додавати значення чистої теперішньої вартості за різними проектами та аналізувати сукупну величину приросту капіталу. Зазначимо, що показник чистої теперішньої вартості використовується в багатьох інших методах оцінки інвестиційної діяльності.

Водночас метод не дає змоги оцінити ефективність проекту з позиції "результати — витрати", внаслідок чого можна вибрати не найрентабельніший проект, а такий, що хоч і генерує значну в абсолютному виразі суму доходів, але потребує і значних початкових інвестицій. Метод чистої теперішньої вартості є найприйнятнішим тоді, коли величину інвестиційних ресурсів практично не обмежено, а економічна ситуація уможливорює достатньо точне прогнозування ставки дохідності на тривалий період [11].

Аналізуючи різні методи оцінки проектів на основі норми доходу, багато авторів привертають увагу на сумісність цих методів з оцінкою на основі NPV, вважаючи останній найбільш оптимальним.

Аналіз доцільності інвестування можна провести також за допомогою визначення рівня рентабельності проекту розрахованого як відношення чистої теперішньої вартості до початкової суми інвестиції і вираженого у відсотках [11]:

$$IR = \frac{NPV}{I} 100 \quad (1.2)$$

За економічним змістом рентабельність є величиною прибутку, одержаного на кожен грошову одиницю вкладених у проект коштів. Рентабельність є відносним показником, а тому може застосовуватись для вибору одного з кількох інвестиційних проектів, які мають близькі значення чистої теперішньої вартості. Під внутрішньою нормою прибутку проекту (нормою рентабельності) розуміють значення коефіцієнта дисконтування, за якого чиста теперішня вартість прибутку показує той мінімальний рівень дохідності проекту, за якого він не даватиме ні доходів, ні збитків, тобто за економічним змістом ця норма є точкою беззбитковості даного проекту. Внутрішню норму прибутку знаходять як невідому величину з рівняння [32]:

$$\sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+d)^i} = I \quad (1.3)$$

Ця формула є рівнянням з одним невідомим d , яке розв'язується математичними методами або за таблицями приведеної вартості та фіксованих рентних платежів, що уможливорює спрощення розрахунків.

За цим методом обчислюються норми дохідності тих проектів, що в них може вкласти підприємство. Порівняльний аналіз внутрішніх норм прибутку різних проектів альтернативного розміщення коштів підприємства (наприклад, у цінні папери), а також середньоринкової норми дохідності сприяє визначенню найприбутковішого напряму інвестування [32].

Показник внутрішньої норми прибутку має важливе значення в процесі визначення джерел фінансування інвестиційного проекту. Порівняння вартості інвестованих коштів, тобто витрат на виплату відсотків за користування банківськими позичками, дивідендів та інших пов'язаних із залученням фінансових ресурсів винагород, з внутрішньою нормою прибутку проекту дає можливість визначити його доцільність та прийняти обгрунтоване управлінське рішення. Так, якщо внутрішня норма прибутку проекту вища за вартість авансованого капіталу, то проект є економічно вигідним, а різниця між цими величинами показує рівень прибутковості, на який може розраховувати інвестор. Якщо внутрішня норма прибутку дорівнює вартості авансованого капіталу, то проект не приносить доходів, не завдає збитків, і тоді його доцільність треба визначати за іншими критеріями, наприклад, з огляду на соціальний ефект. Коли ж внутрішня норма прибутку менша за вартість авансованого капіталу, проект з будь-якого погляду є економічно невигідним.

Для аналізу застосовується формула [32]:

$$d = d_1 + \frac{NPV(d_1)}{NPV(d_1) - NPV(d_2)} (d_2 - d_1) \quad (1.4)$$

де $NPV(d_1)$ і $NPV(d_2)$ — значення чистої теперішньої вартості за d_1 і d_2 відповідно.

Зауважимо, що точність обчислень за розглянутим методом залежить від довжини інтервалу (d_1, d_2) . Що менший інтервал, то точнішим буде значення d , а найбільша точність досягається у разі мінімального інтервалу, тобто коли d_1 і

d_2 — найближчі табличні коефіцієнти дисконтування, за яких значення NPV змінює знак на протилежний.

Період окупності інвестицій — це час, протягом якого грошовий потік, одержаний інвестором у процесі експлуатації проекту, зрівняється із сумою інвестиції. Метод визначення періоду окупності — один з найпоширеніших у світовій практиці. У класичному варіанті цей метод не передбачає впорядкування грошових надходжень у часовому аспекті, тобто техніка дисконтування не застосовується. З кількох проектів привабливішим визнається той, який має коротший період окупності (табл. 1.4)

Алгоритм розрахунку періоду окупності залежить від рівномірності надходження грошових потоків. Якщо грошовий потік є стабільним протягом періоду експлуатації проекту, то період окупності визначається діленням суми інвестиції на річний обсяг грошового потоку (дріб округлюють у бік збільшення до найближчого цілого).

Таблиця 1.4

Методи оцінки інвестиційних проектів [31]

Метод	Переваги	Недоліки
Чиста теперішня вартість проекту (NPV)	— Показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту — можливість додавати значення чистої теперішньої вартості за різними проектами та аналізувати сукупну величину приросту капіталу	Не дає змоги оцінити ефективність проекту з позиції «результати — виграти»
Внутрішня норма прибутку	1. Оцінює спроможність проекту генерувати дохід з кожної гривні інвестицій	Визначена тільки для стандартних фінансових потоків
Період окупності інвестицій	— Нескладність розрахунків. — Показник „сигналізує” про ступень ризикованості проекту	Непов'язаність з економічним терміном „життя” інвестицій і, відповідно, неможливість виступати у якості критерію прибутковості

Такий спрощений підхід до визначення доцільності інвестування прийнятний за умови незначних темпів інфляції і, відповідно, невисоких середніх ставок дохідності. Для одержання точніших результатів у процесі визначення та аналізу періоду окупності інвестицій рекомендується враховувати часовий аспект. У такому разі для розрахунку беруть не номінальні, а дисконтовані грошові потоки, що збільшує період окупності інвестиційного проекту. Такий метод дозволяє зробити корегування з урахуванням ризику. Як правило, ризикові інвестиції мають невеликий термін окупності, на відміну від менш ризикованих.

У виборі методу оцінки ефективності інвестиційних проектів пріоритетним серед розглянутих є показник чистої теперішньої вартості проекту (NPV), потім показник внутрішньої норми прибутку. Інші показники слід використовувати в якості допоміжних [32].

Остаточний вибір критерію визначення доцільності інвестицій залежить передусім від пріоритетів самого підприємства, а також від загальної економічної ситуації та інвестиційного клімату в країні.

Розглядаючи ДПП як форму проектного фінансування та залучення інвестицій, варто окреслити особливості щодо аналізу таких проектів.

Базовою концепцією економічного аналізу є концепція альтернативної вартості, яка засвідчує, що, оскільки всі ресурси суспільства обмежені і можуть мати різне застосування, їх вартість повинна вимірюватися з погляду втраченої можливості займатися найкращим з доступних альтернативних видів діяльності, які вимагають використання тих самих ресурсів.

Метою економічного аналізу проекту є встановлення його національної привабливості, оцінка його економічної ефективності на підставі альтернативної вартості ресурсів, які використовуються у проекті, і продукції проекту та визначення можливості сприяння проекту національному добробуту країни [33].

Показники суспільної економічної ефективності при розробці ТЕО проекту ДПП розраховуються на основі грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності

При розрахунку показників суспільної ефективності:

- у складі оборотного капіталу враховуються тільки запаси (матеріали, незавершена продукція, готова продукція) і резерви грошових коштів;
- виключаються притоки і відтоки, пов'язані з отриманням і погашенням кредитів, наданими субсидіями, дотаціями, податковими і іншими трансфертними платежами, при яких фінансові ресурси передаються в межах країни від одного учасника проекту(включаючи державу) іншому;
- в грошових потоках (за наявності відповідної інформації або проведених розрахунках) відображається вартісна оцінка наслідків здійснення цього проекту в інших секторах економіки, а також соціальних і екологічних наслідків.

Продукція (роботи, послуги) і ресурси, що витрачаються, повинні оцінюватися в спеціальних «суспільних» (в західній літературі - «тіньових») цінах. Але, оскільки нормативними документами подібних цін або методів їх розрахунку не встановлено, то вартісну оцінку вироблюваної продукції і споживаних ресурсів рекомендується робити на основі наступних положень.

«Суспільна» ціна товарів (робіт, послуг) визначається "біля воріт" підприємства:

- товари, які експортуються або можуть експортуватися, - за ціною ФОБ ("на кордоні", тобто без урахування митних зборів, акцизів і витрат на доставку зарубіжному споживачеві) за вирахуванням витрат на транспортування цієї продукції від виробника до кордону.
- товари, що імпортуються, - за ціною СІФ плюс витрати на страхування і транспортування "від кордону" до "воріт підприємства";
- інші товари, які не можуть експортуватися або імпортуватися, а також інфраструктурні послуги (витрати на електроенергію і паливо, воду, транспортування, страхування та ін.) - за ринковою ціною.

- усі зазначені вище внутрішні ціни і витрати, здійснювані усередині країни, повинні прийматися за вирахуванням податків (у тому числі ПДВ і акцизів), що входять в них, і зі збільшенням їх на розмір субсидій і дотацій.
 - витрати праці оцінюються сумою заробітної плати персоналу і витрат на соціальне і медичне страхування [34].

При цьому враховується середня річна заробітна плата одного працівника для регіону, в якому здійснюються витрати праці, або для відповідної галузі виробництва. У витратах на соціальне і медичне страхування враховуються витрати працедавця по добровільному страхуванню своїх працівників, витрати по обов'язковому страхуванню працівників від нещасних випадків на виробництві, а також включені до складу єдиного соціального податку витрати на обов'язкове соціальне і медичне страхування. Суспільна оцінка витрат малокваліфікованої праці в регіонах з високим рівнем безробіття приймається на рівні доходів обмежено зайнятого працездатного населення регіону.

Щодо проектів, що забезпечують заощадження вільного часу населення (як правило, проекти удосконалення роботи транспорту та зв'язку), ця економія враховується у вартісному виразі, для чого використовується відповідний норматив громадської вартості 1 людино- години вільного часу (для попередніх розрахунків його можна приймати на рівні 50- 100%% середньої годинної заробітної плати по контингенту пасажирів цього виду транспорту або користувачів цим видом зв'язку).

Природні ресурси (земельні ділянки, лісові, водні ресурси та ін.), що використовуються в проекті, оцінюються за їх ринковою (кадастровою) вартістю.

Щодо розрахунків грошових потоків і показників суспільної економічної ефективності, то грошові надходження від операційної діяльності розраховуються за обсягом продаж і поточних витрат.

По фінансовій діяльності в розрахунках враховуються тільки отримання фінансових ресурсів з-за кордону і витрати на погашення іноземних позик.

У грошових потоках від інвестиційної діяльності враховуються:

- вкладення в основні засоби в усіх періодах розрахункового періоду;
- витрати, пов'язані з припиненням проекту (наприклад, на ліквідацію споруджених об'єктів і відновлення довкілля);
- вкладення в приріст оборотного капіталу;
- альтернативна вартість реалізації майна (наприклад, металобрухту) і нематеріальних активів, що залишаються після припинення проекту [33].

Для проектів, у яких вплив оборотного капіталу малий, його можна оцінювати узагальнено, відсотком від виробничих витрат. Розрахунок може робитися у номінальних або реальних цінах. Зразок форми представлення розрахунку суспільної ефективності подається в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Розрахунок суспільної ефективності проектів ДПП [35]

Рядок №	Показники	Номер періоду	0	1	...
	I. Рух коштів у результаті операційної діяльності Надходження від:				
1.	Реалізації кінцевої продукції (товарів, робіт, послуг)				
2.	Реалізації патентів, ліцензій, нематеріальних активів створених під час реалізації проекту ДПП				
3.	Дохід, отриманий від вкладів в фінансові інструменти (депозити, цінні папери тощо)				
4.	Бюджет податку на додану вартість на придбання обладнання (повернення ПДВ).				
5.	Усього надходження ПРИТОК (сума ряд. 1+4)				
	Витрати на оплату:				
6.	Товарів (робіт, послуг)				
7.	Оплату праці (економічна оцінка)				
8.	Усього витрати Відток (сума ряд. 6+ 7)				
9.	Непрямі фінансові результати, які відображаються у грошовій формі (Включаються зміни у доходах сторонніх організацій та населення, які обумовлені реалізацією проекту, змінами витрат бюджетних коштів на створення відповідної кількості робочих місць і т.п. При цьому збільшення доходів або зменшення витрат відображається зі знаком « + », а зменшення доходів або збільшення витрат зі знаком « - »)				
10.	ГРОШОВИЙ ПОТІК ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГПо = ряд. 5 - ряд.8 + ряд.9				
	II. Рух коштів від інвестиційної діяльності				

Продовження табл. 1.5

11.	Придбання основних засобів та інших необоротних активів			
12.	Зміни оборотного капіталу («+» - збільшення, «-» - зменшення)			
13.	Реалізації необоротних активів			
14.	Грошовий потік від інвестиційної діяльності ГП(і) = - ряд.11 - ряд.12+ ряд.13			

План здійснення ДПП також включає і оцінки ресурсів, необхідних для реалізації (фінансова модель є частиною плану впровадження проекту). План реалізації проекту стане джерелом даних для оцінки прогресу, досягнутого в ході здійснення ДПП.

Планування впровадження проекту включає виконання наступних основних завдань:

- 1) Визначення основних типів завдань на майданчику впровадження проекту ДПП та поза майданчиком, які необхідно виконати для впровадження проекту;
- 2) Визначення логічної послідовності подій при виконанні робочих завдань;
- 3) Підготовка почасових графіків реалізації певних етапів робіт, позиціонуючи всі завдання в часі і передбачаючи достатньо часу для виконання кожної окремої задачі;
- 4) Визначення необхідних ресурсів для реалізації поставлених завдань та супровідних витрат.

Впорядковану сукупність органів управління різних рівнів та їх взаємозв'язок та підпорядкованість. Організаційна структура має важливе значення для оперативного управління, узгодженості цілей для своєчасно поставлених цілей. Це особливо стосується державно-приватного партнерства, беручи до уваги, специфічність і довготривалість цих відносин.

При реалізації великих (масштабних) проектів ДПП пропонується створювати колективні (спільні з державними партнерами) органи управління, наприклад:

1. Комітет по управлінню. Мета діяльності цього комітету - визначення стратегії, розгляд спірних питань, затвердження змін в угоді.
2. Комітет з контролю за змінами. Цей комітет створюється в рамках проекту ДПП з метою аналізу та розгляду запитів на зміни.
3. Комітет з аналізу спірних питань організовується для вирішення спірних ситуацій і регулярного управління ризиками [36].

Інструменти управління ДПП є невід'ємною частиною Угоди ДПП. Необхідно усвідомлювати, що в будь-яких довгострокових відносинах відбуваються зміни. Але ДПП – це перш за все партнерство, тобто добровільне стає бажання взаємно здійснювати діяльність, в тому числі і спільно виявляти проблеми, негативні зміни, шукати їх вирішення. Це потребує створення системи обігу достовірної управлінської інформації і своєчасного реагування на неї, яка дозволяє піднімати питання на відповідний рівень компетентності до того, як вони перейдуть у фазу спору чи судових розглядів.

Висновки до розділу 1

Дослідивши теоретичну сутність формування та особливості реалізації міжнародних інвестиційних проектів, виявивши механізми реалізації інвестиційних проектів та узагальнивши можемо зробити наступні висновки:

1. Термін «інвестиції» - вкладення інтелектуальних, фінансових, матеріальних цінностей в об'єкти підприємницької діяльності країни та поза її межами з метою отримання економічних вигод як у коротко-, так і у довгостроковий період.
2. Інвестиційний проект – програма реалізації інвестицій, пов'язана з обґрунтуванням економічної доцільності, обсягом та терміном реалізації вкладень, у тому числі із складанням усієї необхідної проектно-кошторисної документації та описанням конкретних практичних дій зі здійснення бізнес-плану.
3. Проектне фінансування має на меті забезпечувати фінансування так званих мегапроектів, розрахованих на довгостроковий період. Предметом таких проектів виступають програми розвитку та модернізації інфраструктури, промисловості, енергетики, різного роду інноваційні програми.
4. Останні роки широкого поширення набуло ДПП як один із видів проектного фінансування. Сутність його в даному аспекті полягає у тому, що держава залучає приватний капітал для реалізації інвестиційних проектів у публічному секторі.
5. Схемам фінансування проектів, що реалізуються на основі державно-приватного партнерства, властиві всі особливості проектного фінансування – наявність проектної компанії, що генерується проектом грошовий потік як основа розрахунку з кредиторами й акціонерами, застосування складної системи фінансових інструментів і контрактів. Тому ДПП можна назвати формою або механізмом проектного фінансування.

РОЗДІЛ 2. Аналіз міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці України

2.1. Аналіз світового енергобалансу та перспективи розвитку теплоенергетики

Управління енергетичним потенціалом країни на засадах сталого розвитку та, так званої, «зеленої економіки» передбачає реалізацію проектів, орієнтованих на енергозабезпечення, використання відновних джерел та отримання економічних вигод від впровадження даних заходів.

Уряд України прийняв Національний план дій, який має на меті до 2020 р. додатково замінити 5,27 млрд. м³/рік природного газу твердим біопаливом й досягти загального заміщення газу в обсязі 7,2 млрд. м³/рік у 2020 р. Сектор тепlopостачання активно переходить на нові види палива, замінюючи наразі понад 1,93 млрд. м³/рік природного газу в Україні [37].

Якщо розглянути енергетичний баланс розвинених країн світу (рис.1), можна відмітити, що біомаса займає далеко не останнє місце: в США її частка становить 5,5%, в Данії – 14,7%, в Канаді – 3,3%, в Австрії - 49%, в Швеції – 31,6% у загальному споживанні первинних енергоресурсів.

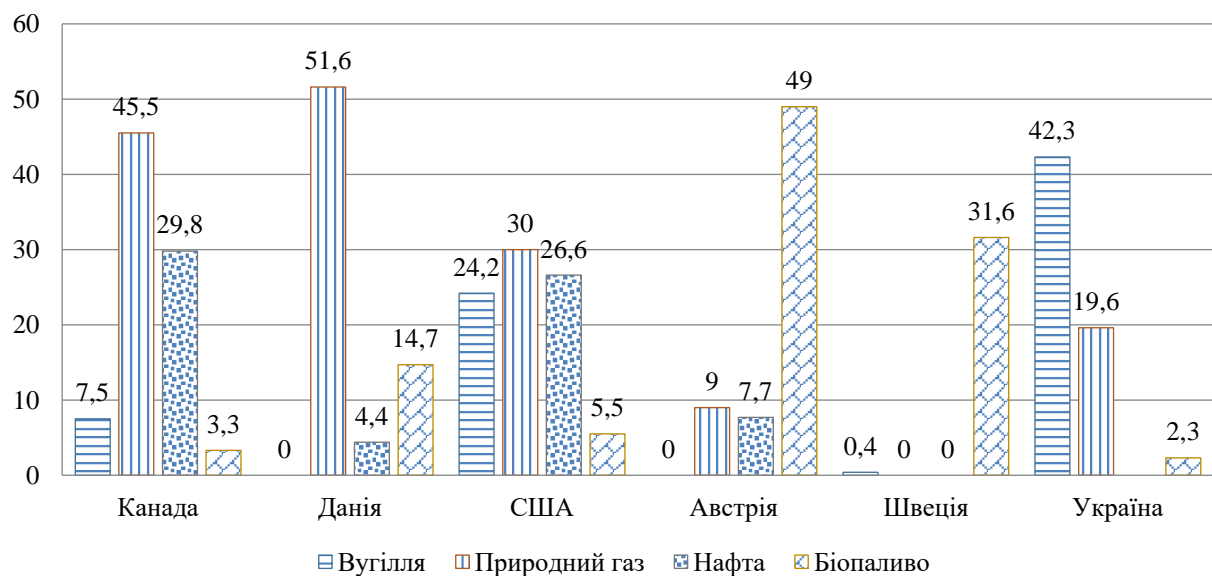

Рис.2.1 Енергетичний баланс країн світу у 2016р., % (складено автором на основі [38])

З рис. 2.1 бачимо, що у енергобалансі провідних країн світу біопаливо набирає своєї значущості. Австрія займає перше місце у світі за споживанням різних видів біопалива на душу населення. Австрійські виробники котлів є світовими лідерами в технологіях виробництва твердопаливних котлів і деякі виробники експортують більше 80% своєї продукції.

Міжнародне енергетичне агентство наголошує на тому, що виробництво теплової енергії наразі має високий потенціал у порівнянні з природним газом. Також важливо відмітити, що стратегія Енергетична стратегія ЄС передбачає використання біопалива і досягти рівня 1650 ТВт (наразі рівень зафіксовано на рівні 1000 ТВт.ч.).

Щодо України, то у 2017 році було схвалено Концепцію реформування теплоенергетики, яка має на меті виконання наступних завдань:

- залучення інвестицій, тим самим оздоровлення фінансової складової в галузі;
- зменшення використання природного газу та перехід на альтернативні види палива;
- створення прозорої системи розрахунків залучених сторін.

Дана концепція говорить, що частка альтернативних джерел енергії при виробництві теплової енергії повинна зрости до 40% у 2035 році. Один із напрямків – зменшити у країні споживання теплової енергії до 60-20 кВт•г на квадратний метр щороку. Передбачено зменшення втрат теплової енергії при виробництві до 8% і транспортуванні – до 10% [39].

Так, аналізуючи світовий досвід використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), їх внесок до валового кінцевого енергоспоживання (ВКЕ) становить більше 18%, в тому числі біомаса – 14% ВКЕ або 76% загального внеску всіх ВДЕ. Орієнтир України – Європейський Союз також відзначається високими показниками використання відновлюваних джерел: частка відновлюваних джерел у валовому кінцевому енергоспоживанні складає 15% (2013 р.), в тому числі біомаса – близько 9% ВКЕ або 62% загального внеску всіх ВДЕ. Лідерами використання саме біомаси є Люксембург, Кіпр, Ірландія –

30-40% та 80-95% використовують Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Фінляндія. Наразі біомаса знаходиться на 3 місці у загальному обсягу генерації використання біомаси у теплоенергетичному секторі з показником 16% [41]. Споживання видів палива у світі за даними 2016 року наведено на рис.2.2.

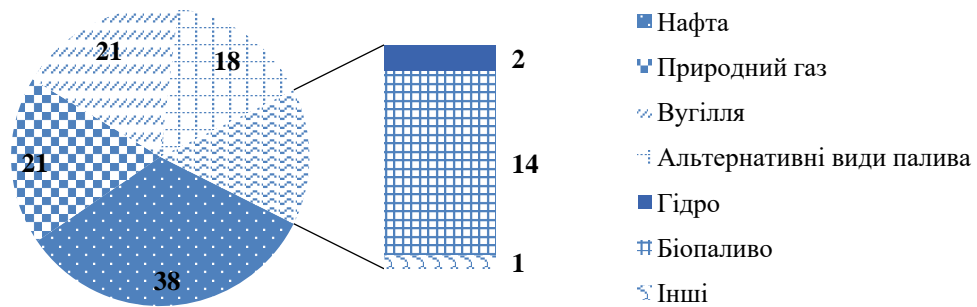

Рис. 2.2 Споживання видів палива у світі, % [40]

Перші місця займають природний газ та вугілля з відмітками 43% та 29% відповідно. Варто відмітити той факт, що майже 95% теплової енергії виробляється саме з біомаси. За даними світової біоенергетичної спільноти, біоенергетика займає 14% в розрізі альтернативної енергетики [42].

Згідно зі звітом агентства IRENA, Україна має потенціал для десятикратного збільшення використання відновних джерел енергії — з 87 петаджоулів (ПДж) у 2009 році до 870 ПДж загального кінцевого використання відновних джерел енергії у 2030-му. З них 73% припадає на теплову енергію, 20% — на виробництво електроенергії і 7% — на транспорт. Майже 80% обсягу енергії забезпечуватиме біомаса, включаючи обігрів будівель і промислових підприємств (зокрема, централізоване тепlopостачання), виробництво електроенергії та палива.

Таким чином, в Україні зростає необхідність залучення коштів та реалізацію проектів щодо виробництва теплової енергії з біомаси, оскільки такий підхід забезпечить економію коштів і підвищення ефективності. Частка муніципальних постачальників теплової енергії, в яких встановлено котли на біомасі, у загальній кількості підприємств поступово зростає, але частка біомаси в загальному обсязі палива, споживаного опитаними гравцями,

залишається на низькому рівні (14%). Найпоширенішим видом палива є природний газ, на який припадає 80% загального обсягу палива, використовуваного підприємствами теплокомуненерго. Посилюється конкуренція в сегменті теплопостачання на ринку виробництва теплової енергії з біомаси. Майже чверть (23%) підприємств теплокомуненерго інформують, що все більша частина їх клієнтів відмовляються від централізованого теплопостачання і встановлюють власні котли на біомасі. Це переважно школи, лікарні та інші громадські установи. Вони ж найчастіше є клієнтами приватних постачальників теплової енергії, отримуваної з використанням біомаси [43].

Основною перешкодою для подальшого розвитку таких проектів є фінансові обмеження. До них належать високі відсоткові ставки банківських кредитів та потреба у великих початкових інвестиціях в обладнання і додаткових інвестиціях у логістичні та складські потужності для біомаси.

Найчастіше серед стимулів для прискорення реалізації проектів виробництва енергії з біомаси згадуються такі:

- 1) зниження цін на біомасу;
- 2) державні субсидії для часткового покриття витрат на закупівлю і встановлення обладнання;
- 3) стабільне постачання біомаси;
- 4) субсидіювання відсоткових ставок за банківськими кредитами.

Найголовнішими перешкодами на шляху реалізації теплопостачальниками проектів виробництва енергії з біомаси є:

- високі відсоткові ставки за кредитами;
- великі початкові інвестиції;
- відсутність упевненості в стабільності постачання біомаси;
- потреба в додаткових інвестиціях у потужності для зберігання біомаси;

— відсутність державної підтримки проектів виробництва енергії з біомаси [44].

Український енергетичний ринок є хорошим прикладом державно-приватного партнерства. Він включає представників як державного, так і приватного секторів. Однак сьогодні відносини між учасниками енергетичного ринку сьогодні досить складні, особливо якщо питання стосується балансу інтересів для різних форм власності. З огляду на особливості енергетичної системи, найбільш підходящою буде використання моделі договірної партнерства. В рамках програми лібералізації енергетичного ринку укладення двосторонніх угод надається всім учасникам енергетичного ринку з метою зменшення невизначеності і ризиків. В останні роки ведеться постійна робота по встановленню умов і правил. Це може допомогти знизити ризики з першого етапу нового енергетичного ринку, особливо при укладанні двосторонніх угод, як для державної власності, так і для інших учасників ринку приватної власності.

З метою забезпечення ефективної взаємодії зацікавлених сторін в Україні за підтримки Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, Проекту «Створення енергетичних агентств в Україні», який реалізується компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH», Українсько-Данського Енергетичного Центру реалізується проект UA MAP. UA MAP – це офіційний інформаційний он-лайн ресурс, який систематизує інформацію про проекти енергоефективності та відновлюваної енергетики та дозволяє налагоджувати взаємодію між ініціаторами проектів та потенційними інвесторами, які зацікавлені у роботі в зазначених сферах.

На сайті також можна йзнайомитися із діючою законодавчою базою, побачити докладну інформацію про реалізовані проекти, Розширений пошук проектів на карті: по регіонах та за кількістю інвестицій (рис. 2.3). Наявна карта ресурсів - відображає потенціал видів біомаси по регіонах, розташування електричних мереж та потенційних земель для будівництва об'єктів ВДЕ.

Інвестиційна карта - покращена форма розміщення проекту з урахуванням вимог міжнародних кредитних установ та інвесторів [45].

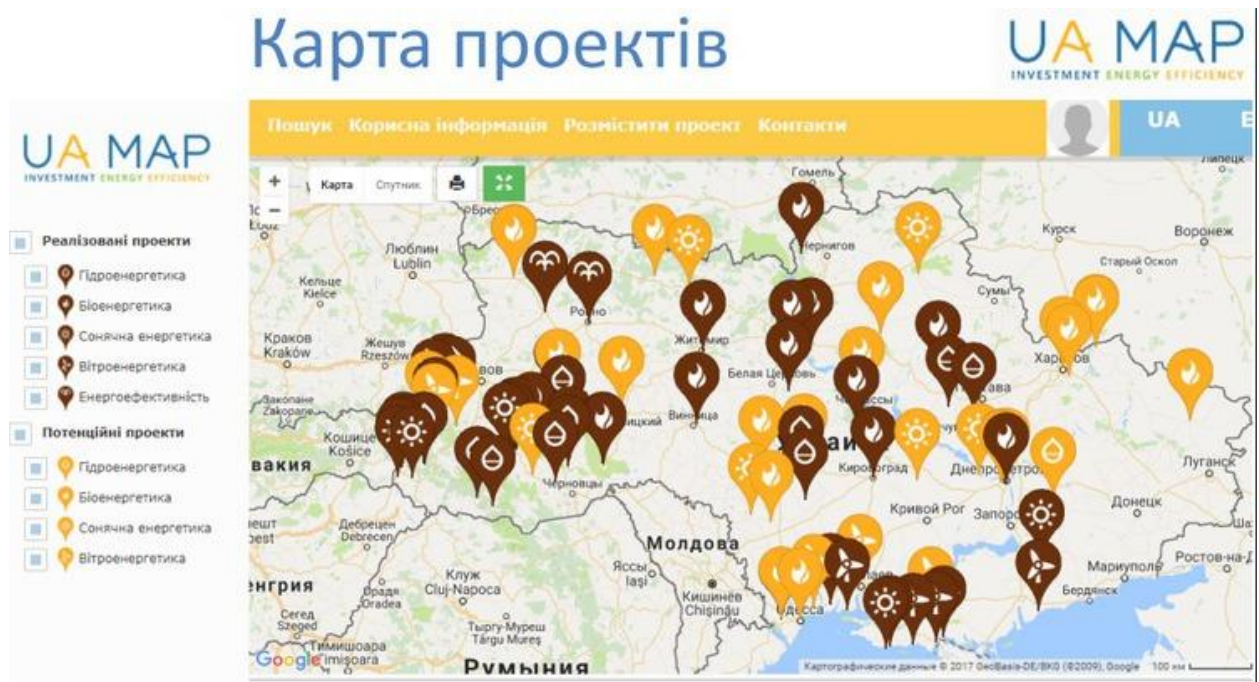

Рис. 2.3 Карта проектів у системі UA MAP [45]

Інтерактивна інвестиційна карта України, створена на сайті, чітко відображає загальну інформацію про реалізовані проекти та потенційні проекти, що знаходяться на різних етапах реалізації, з докладною інформацією по кожному окремому проекту та ресурсному потенціалу області. Веб-сайт містить інформацію про українське законодавство у галузі відновлюваної енергії та енергоефективності, а також фінансові програми та інструкції щодо реалізації проектів в Україні.

Важливою складовою даного проекту є розроблені покрокові інструкції: з реалізації проектів відновлюваної енергетики за "зеленим" тарифом та проектів виробництва та продажу теплової енергії з біомаси.

Дані інструкції покроково пояснюють що необхідно виконавцю проекту для того, щоб зацікавити інвестора та виконати всі вимоги з мінімальними витратами часу. Інструкція надає комплексну інформацію щодо вимог до техніко-економічного обґрунтування чи бізнес-плану, реєстрацію юридичної особи, отримання прав власності на земельні ділянки, укладання договорів про приєднання до теплових мереж, розробка технічної документації, отримання

необхідних дозволів та ліцензій, оцінка впливу на навколишнє середовище, встановлення тарифів.

Відповідно до цілей, які ставить перед собою проект, також проводяться різного роду бізнес-форуми, які сприяють закріпленню співпраці між зацікавленими у темі енергетики сторонами.

Виходячи з наведеної інформації, бачимо, що згадана Концепція реформування теплоенергетики має стратегічне значення оскільки вирівнюється ситуація із тарифоутворенням та проводитимуться належні спрощення у процедурах реалізації інвестиційних проектів у даній сфері. Інвестиційні проекти в теплоенергетиці визначаються своєю масштабністю та спрямованістю на задоволення потреб окремого регіону або країни, оскільки підтримують важливий процес переходу на альтернативні види палива та відмову від використання природного газу. Відповідно, вони вимагають зусиль багатьох учасників: уряду, місцевої влади, бізнес-структур, фінансових інститутів, проектних організацій тощо.

2.2. Світовий досвід застосування механізму ДПП для реалізації інвестиційних проектів

Державна політика щодо економічного розвитку націлена на активізацію інвестиційних потоків як на регіональному, так і на місцевому рівнях. Економічного зростання можна досягнути за рахунок залучення фінансових ресурсів шляхом реалізації інвестиційних проектів у тій чи іншій сфері. Так, активного розвитку набуває механізм реалізації інвестиційних проектів – державно-приватне партнерство. Світовий досвід показує чималі успіхи у даному контексті. Десятки років успішної роботи показують позитивні тенденції щодо взаємодії державного та приватного сектору у наступних сферах діяльності: дорожньо-транспортна, комунікаційна, інформаційна інфраструктура, послуги охорони здоров'я, управління нерухомістю,

модернізації об'єктів житлово-комунального господарства та коло питань щодо енергозбереження.

Близько 70 партнерських програм між державним і приватним секторами ЄС допомагають визначити загальні пріоритети і бачення для ЄС, національної та регіональної науково-дослідної та інноваційної діяльності. В даний час існують 5 різних типів ДПП (Додаток А). Вони були вперше створені в контексті розробки європейської політики в галузі досліджень у 2003 р. задля досягнення двох основних цілей: оцінити рівень міждержавного розподілу дослідницьких зусиль між приватним і державним сектором; збільшити державні та приватні інвестиції в дослідницьку діяльність для досягнення їх частки у ВВП на рівні 3%.

Спрямованість ДПП на дослідницьку діяльність була розширена у 2005 р. з введенням більш всеосяжного підходу до інновацій. Європейський інститут інновацій і технологій був створений для втілення цього нового бачення шляхом сприяння інтеграції досліджень, інновацій та освітньої діяльності. Європейські промислові ініціативи були створені в 2007 р. в області енергетики для підтримки реалізації стратегії ЄС в цій галузі. Фінансова криза 2008 р. пришвидшила прийняття заходів для підтримки інвестицій в дослідження. Згодом акцент на технологічних проблемах змістився у бік соціальних. Європейські інноваційні партнерства надали новий інструмент для більш ефективного вирішення цих проблем шляхом інтеграції всіх учасників інноваційного процесу [46].

Перші три типи ДПП (Додаток А) були створені у якості інструменту для вирішення фінансової кризи 2008 р. Їх основною особливістю є попереднє консультування, що дозволяє узгоджувати теми з галузевими потребами, збільшуючи участь приватних учасників у програмі.

У період з 2000 по 2015 р. у ЄС було реалізовано 1184 проектів ДПП на загальну суму близько 270 млрд. євро. Транспортний сектор отримав найбільше коштів - понад 150 млрд. євро. Майже 70% транспортних проектів зосередилося на реконструкції доріг та освоїло близько 95 млрд. євро (рис. 2.4.).

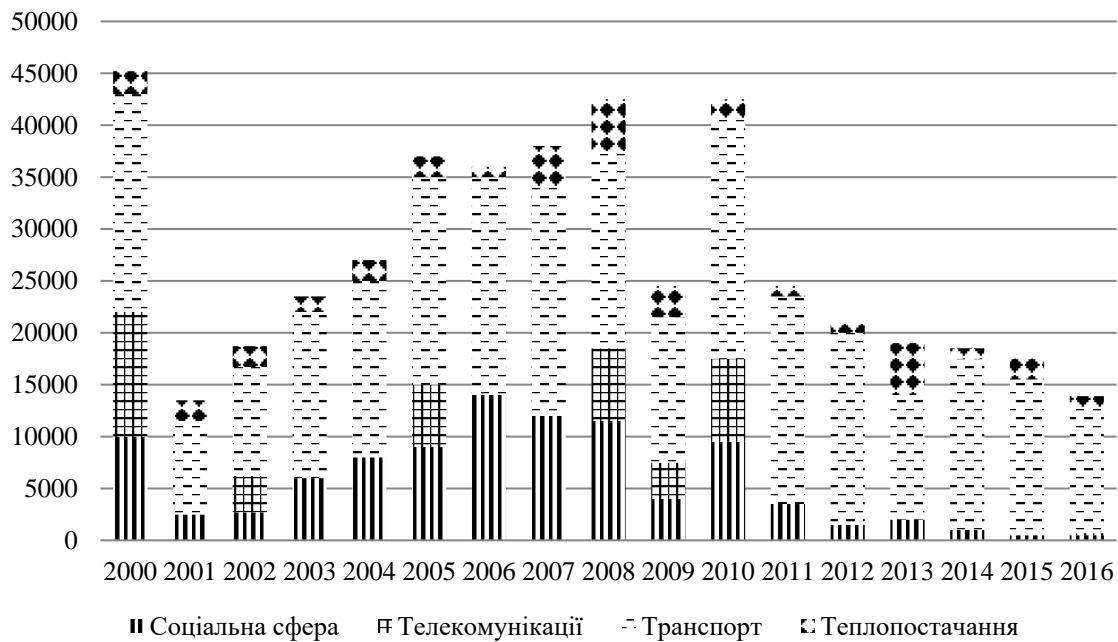

Рис. 2.4 Загальна вартість проектів ДПП у ЄС, тис. Євро. [47]

У 2016 році сукупна вартість інвестицій у проекти ДПП на європейському ринку склала 12 млрд. Євро, що на 22% менше, ніж 2015 р. (15,6 млрд. євро). Було виконано 69 проектів ДПП у порівнянні з 49 у 2015 р. Середня вартість проекту становить близько 174 млн. євро [48].

Переважає більшість проектів ДПП реалізується у Великій Британії (43% вартості ДПП ЄС), зокрема в галузі медицини та освіти, а також у транспортному секторі, в установах виконання покарань, у сфері обробки відходів, у військовому секторі та в секторі житлово-соціального найму. Більшість цих проектів здійснюється з органами місцевої влади. У результаті із 100 проектів, що реалізуються, у 80-90% випадках рівень їх виконання є задовільним. З досвіду Великої Британії – ДПП має найвищі показники результативності у стабільному політичному середовищі. Ключовим аспектом у даному контексті є чітка позиція державного сектору. Державно-приватне партнерство в меншій мірі працює на незначних проектах, оскільки складність та операційні витрати відносно високі. У цілому ДПП має величезне значення для підвищення стандартів надання послуг державним сектором Великої Британії.

Франція займає другу позицію за величиною ринку ДПП як з точки зору об'єму залучених інвестицій (загальна сума 2,4 млрд. Євро), так і з точки зору кількості проектів. У 2016 р. було реалізовано 16 проектів. Два великі проекти (широкосмугова мережа Nord-Pas-de-Calais і автомагістраль A355) становили майже половину французького ринку ДПП. Основні положення ДПП у Франції викладено у офіційному документі «Керівництво користувача», де можна ознайомитися з механізмом ДПП, формами та фінансуванням проектів. Державний департамент активно працює над оцінкою доцільності проектів. Важливу роль відводять також рекламі проектів ДПП. Основні сфери, де реалізуються проекти ДПП – водопостачання та будівництво автомагістралей.

Сім країн Європи реалізувати щонайменше два проекти (у порівнянні з 10 країнами у 2014 році) та 10 країн виконали щонайменше один проект ДПП (12 країн у 2015 році).

Словаччина вперше з 2009 року приєдналася до ринку ДПП. Загалом, Велика Британія та Франція за період 2011-2016 рр. очолили ринок ДПП в Європі [49].

Макроекономічне значення ДПП є відносно невеликим. У середньому між 2005 та 2016 рр. інвестиції, реалізовані за рахунок ДПП, становили близько 0,7% від загального обсягу формування основного капіталу. ДПП є більш значним, коли це стосується державних інвестицій. Їх співвідношення протягом 11 років становить близько 5% від загального фонду капіталу. В останні роки ДПП значно сповільнилися, незважаючи на зниження витрат на фінансування через повільне відновлення економіки, в той час як деякі вважають це відображенням статистичної обробки ДПП. Основними перешкодами для ДПП в Європі є відсутність адекватних адміністративних ресурсів і нестабільна політична ситуація [50].

Країни ЄС реалізують проекти ДПП, керуючись принципами справедливого розподілу ризиків, передачі частини ризиків приватному партнеру, урахування можливостей сторін оцінювати та контролювати ризики, їх фінансове становище та можливість відповідати за наслідки ризику.

Покриваються ризики, пов'язані з реалізацією проектів ДПП за допомогою використання наступних механізмів:

- партнерам надаються умови для чіткого виконання покладених на них зобов'язань у проекті ДПП (поруки, гарантії і т.д.);
- можливість партнера перекладати частину своїх ризиків на осіб, які також залучені до реалізації проекту ДПП;
- особи, що залучені до реалізації проекту ДПП надають гарантії належного виконання покладених на них зобов'язань;
- інші механізми щодо реалізації проектів ДПП, що не заборонені законодавством країни, в якій реалізується проект [51].

Уряди держав часто надають гарантії для проектів ДПП, вартість яких більша, ніж очікувалося. Наприклад, Національна служба повітряного руху Великобританії (NATS) була частково приватизована, щоб відокремити функції управління повітряним рухом від Управління цивільної авіації. Відповідно до домовленості, для NATS мали бути виплачені кошти залежно від обсягів авіаперевезень. Компанія, яка реалізувала проект ДПП взяла на себе значну заборгованість за свої інвестиції і операції. Після терактів 11 вересня 2001 р. кількість авіаперевезень стала нижче прогнозованого рівня, і компанія ризикувала не виконати свої боргові зобов'язання. Щоб зменшити передбачуваний ризик порушення домовленостей, уряд Великобританії вклав 100 млн. Фунтів стерлінгів в проектну компанію [52].

Пріоритетними секторами, в яких активно реалізуються проекти ДПП є транспорт та комунальна інфраструктури, оскільки для них була добре відпрацьована законодавча база. Проте успішний розвиток ДПП у цих сферах сприяє розширенню діяльності і свого активного розвитку у даному аспекті набувають освіта, охорона здоров'я та оборонна галузь.

В загальному, кожна країна застосовує вигідні для себе інструменти щодо координування діяльності проектів ДПП. Відповідальний підхід всіх сторін, налагоджений механізм співпраці та впровадження інноваційних рішень допомагає виходити на новий рівень та розширювати діяльність ДПП.

Якщо розглядати регулювання діяльності даного механізму інвестиційної діяльності в Україні, то головним документом є Закон України «Про державно-приватне партнерство» (від 1 липня 2010 р. № 2404-VI з останніми змінами та доповненнями від 24.11.2015). Положення, викладені у Законі викладені у відповідності з європейськими правовими нормами.

Основні критерії ДПП, що викладені у Законі:

- довгостроковий характер проектів ДПП (більше 5 років);
- під час реалізації проекту передача частини ризиків приватному партнеру;
- техніко-економічне обґрунтування має довести ефективність застосування ДПП у порівнянні з виконанням проекту без участі приватного партнера [53].

В Україні зроблено чималу кількість кроків для впровадження практики державно-приватного партнерства: прийнято відповідне законодавство, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, відповідні методики і процедури, що окреслює потенціал розвитку ДПП в Україні (рис.2.5)

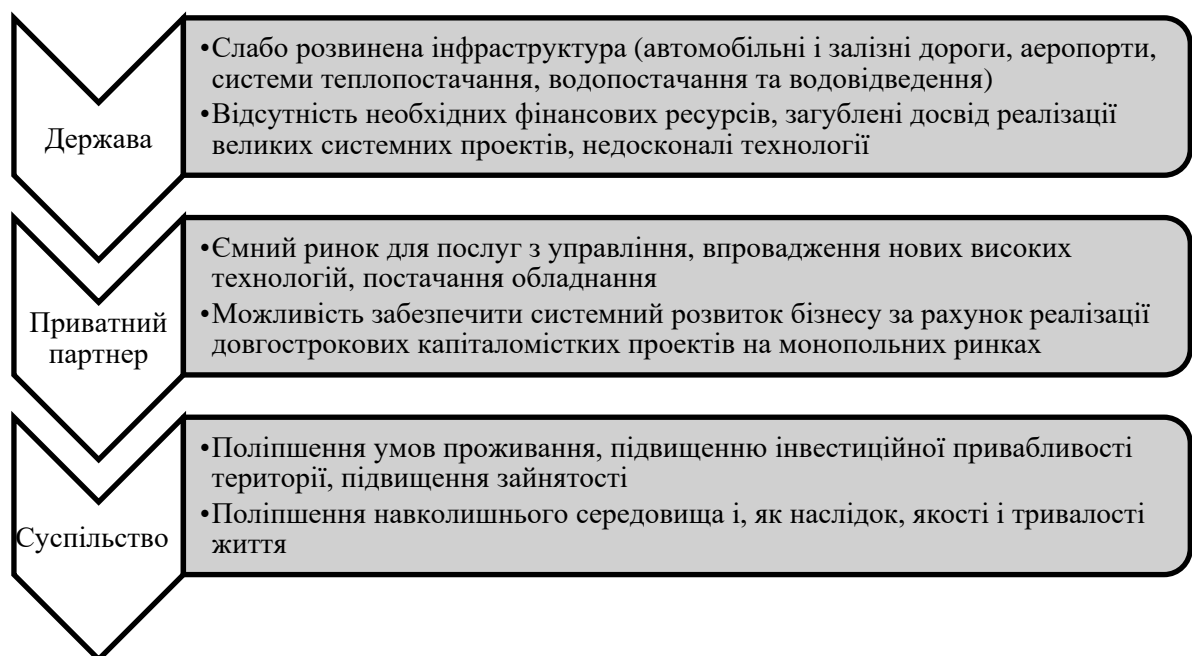

Рис.2.5 Потенціал України щодо реалізації проектів ДПП [43]

Щодо розвитку ДПП на даному етапі, то згідно даних Міністерства економічного розвитку та торгівлі, станом на 1 січня 2018 року наведено наступні статистичні дані щодо ДПП в Україні:

- 1) реалізується 182 договори (на умовах концесії – 157, 24 договори про спільну діяльність, 1 договір ДПП);
- 2) 9 договорів не реалізується (через закінчення терміну дії – 4, розірвано – 3, зупинено – 2) [54].

У додатку Б.1. наведено список організацій, які успішно вкладають кошти для підтримки проектів у сфері енергетики. Серед них основними інвесторами виступають: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (EIB), Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO), Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Центрально-європейська ініціатива (CEI), Агенство США з міжнародного розвитку (USAID).

Одним із найефективніших механізмів інвестування у комунальній сфері виступає ДПП. Для України ДПП є якоюсь альтернативою приватизації, оскільки дозволяє зберігати за державою стратегічні об'єкти і при цьому залучати фінансування на вигідних умовах. При цьому виникає синергетичний ефект від застосування різних підходів до управління проектами: нові технології та високі стандарти соціального захисту, підприємницькі принципи ведення бізнесу та державні механізми гарантування інвестиції, ефективне управління державною власністю і нарощування переліку послуг, що надаються населенню.

Найбільш актуальними для економічної безпеки України на сьогоднішній день є питання енергоефективності. Відповідно до енергетичним балансом України на частку поновлюваних джерел енергії припадає 3,62% (2016 р.), в тому числі на біомасу припадає 2,28% або 63% поновлюваних джерел. Щорічний потенціал України в використанні біомаси для виробництва енергії оцінюється в 30 млн. т умовних одиниць [55].

Залучення коштів у проекти в сфері теплоенергетики України є одним із пріоритетних завдань Агентства міжнародного розвитку США в Україні (USAID). Основними цілями проекту «Муніципальна енергетична реформа в Україні», яка реалізується за допомогою Агентства, є наступні: залучення інвестицій в енергетичний сектор України; розвиток енергоефективності; вдосконалення енергетичної політики України; розробка енергетичного законодавства відповідно до норм Європейського Союзу. Реформа розрахована на період 2013-2018 рр. з бюджетом 16,5 млрд. дол. США [55].

Протягом реалізації проектів реконструкції тепломереж і встановлення котлів на біопаливі були вирішені проблеми підвищення енергоефективності в 17 містах України. Інформація за деякими проектами наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Інвестиційні проекти USAID у сфері теплопостачання (складено автором на основі [56])

Проект	Період	Бюджет	Фінансування
Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України, м Вінниця	2013-2020	43 млн. дол. США	Світовий банк
Реконструкція мікрорайону С. Зулінського, м Вінниця	2013-2017	7,3 млн. швейц. фр. 56 млн. грн.	Держсекретаріат Швейцарської Конфедерації Бюджет української сторони
Мінрегіон України та DemoUkraineDH	2015	€400 тис €300 тис €125 тис.	НЕФКО Грант НЕФКО Місцевий бюджет
Реконструкція та модернізація централізованого теплопостачання м. Івано-Франківськ	2015-2017	€7 200 тис. €3 600 тис. €1 000 тис.	Довгостроковий кредит ЄБРР Інвестиційний грант SIDA Міський бюджет

Значні обсяги робіт виконуються в сфері теплопостачання за рахунок залучення фінансових ресурсів масштабних організацій (Додаток Б), які, в залежності від програми енергоефективності, надають значні фінансові позики: НЕФКО, ЄБРР, Європейський інвестиційний банк.

2.3. Оцінка ефективності застосування механізму ДПП для залучення інвестицій у проекти теплопостачання

Для оцінки інвестиційної привабливості та вірності вибору ДПП як способу досягнення соціально-економічної мети проекту по модернізації котельні, для покращення ситуації в сфері теплопостачання проаналізуємо альтернативний варіант і варіант досягнення мети ДПП на прикладі проекту м. Остер.

№ 1. Варіант досягнення мети ДПП із залученням приватного партнера:

1. Приватний партнер бере на себе фінансування капіталовкладень по проекту.
2. Державний партнер надає приміщення котельні м. Остер, Чернігівської обл. в рамках спільної діяльності.
3. Приватний партнер бере на себе всі експлуатаційні затрати.
4. Приватний партнер продає тепло споживачу на 10 % дешевше ніж тепло, що вироблялось при спалюванні природного газу.
5. Державний партнер визначає приватного партнера виконавцем послуг та затверджує тарифи приватному партнеру на економічно обґрунтованому рівні, які включають інвестиційну складову та прибуток.
6. Після закінчення терміну Договору, обладнання переходить у власність громади міста.
7. Зниження собівартості 1 Гкал за рахунок різниці у вартості палива (природний газ – місцеві види палива).
8. Об'єкт є власністю міської громади.

№ 2. Варіант досягнення мети ДПП без залучення приватного партнера:

1. Встановлення сучасного опалювального обладнання за рахунок громади міста Остер.
2. Зниження собівартості 1 Гкал за рахунок різниці у вартості палива (природний газ – місцеві види палива).

3. Об'єкт залишається власністю Остерської громади.

Порівняльний аналіз факторів альтернативних сценаріїв приведений в таблиці 2.2. Алгоритм оцінки альтернативних варіантів:

- А. Визначено фактори, які в значній мірі можуть вплинути на успішність виконання проекту.
- В. Здійснено оцінку значущості (рангу) кожного з перерахованих факторів. Сума всіх рангів має дорівнювати одиниці.
- С. Альтернативу проекту оцінено за кожним фактором оцінки. Максимальний бал за кожним фактором для проекту дорівнює 100.
- Д. Експертна оцінка впливу кожного з факторів отримується шляхом множення питомої ваги кожного фактора на оцінку цього фактора для кожного варіанту. Інтегральна експертна оцінка пріоритетності проекту визначається як сума значень в стовпчику.

Таблиця 2.2

Порівняльний аналіз альтернативних варіантів досягнення мети ДПП

Фактори	Пок-к значущості	№ 1	№ 2	Інтегральна оцінка	
				№ 1	№ 2
Платоспроможність	0,5	90	10	45	5
Швидкість прийняття рішення	0,3	80	20	24	6
Ефективне управління	0,1	50	50	5	5
Впровадження інноваційних технологій	0,06	90	10	5,4	0,6
Екологічна безпека	0,04	50	50	2	2
Всього	1,0			76,4	18,6

Як видно з розрахунку, вибір має бути зроблений на користь варіанта проекту, що має найбільшу інтегральну оцінку, тобто варіанту № 1.

Для розрахунку ключових фінансових показників, було використано фінансову модель, зазначену у методології роботи, методу дисконтованих оцінок. Для зручності проведення аналізу інвестиційної діяльності розроблені статистичні таблиці (Додаток В.1, В.2), у яких табульовані значення складних відсотів, що враховують дисконтні множники, дисконтовані значення грошової

одиниці і т.п. у залежності від тимчасового інтервалу і значення коефіцієнта дисконтування.

Для кількісного аналізу, було застосовано ставку дисконтування – 17%. Для визначення ставки дисконтування було взято прибутковість довгострокових державних облігацій за результатами проведення планових розміщень облігацій внутрішньої державної позики 26 січня 2015 року, прибутковість яких становить 17% .

Враховуючи ймовірність залучення кредитних ресурсів, було прийнято за основу наступні вихідні дані, для розрахунків: Банківські установи зазвичай вимагають внесок підприємства у розмірі, як мінімум 10% від загальних інвестицій (можливо у вигляді робіт і послуг по проекту).

Таблиця 2.3

Розміри фінансування на різних етапах виконання проекту

I. Орієнтовна вартість комплексу обладнання	II. Вартість інжинірингових робіт				III. Вартість капіталовкладень по переведенню котлів на спалювання місцевих видів палива на піролізний котел
	Проектні роботи	Будівельно - монтажні роботи	Пуско-наладка	Всього вартість інжинірингових робіт	
Піролізні котли					
Грн	Грн	Грн	Грн	Грн	Грн
950000	150000	1155000	145000	1450000	2400000

Максимальна сума позики – 2 млн. 400 тис. грн. на наступних умовах: відсотки 24- 30 %, термін повернення 5 років.

Склад коштів, що спрямовані на капітальні вкладення, залежить від того, хто являється інвестором і якою формою власності він володіє. Так, інвестором являється юридична особа, капітальні вкладення здійснюються за рахунок позикових коштів. Відсоток за користуванням кредитом нараховується в розмірах і строки, передбачені кредитним договором. В даному випадку для розрахунків бралась відсоткова ставка 27 % (кредит в гривні) і термін погашення кредиту 5 років.

Проектом передбачається зниження вартості 1 Гкал тепла на 10%.

Дані із Додатку В.1 та В.2 свідчать про наступне:

1. Розраховано інвестиційні витрати, які становлять – 2 млн. 400 тис. грн. та експлуатаційні витрати, які становлять 977,412 тис. грн. та чисту приведену вартість (NPV).
2. Порівняння базових оцінок із залучення приватного партнера та без залучення такого наведено в табл.2.4.

Таблиця 2.4

Порівняння ефективності проекту із залученням приватного партнера та без залучення приватного партнера

Економічні показники	Базова оцінка ефективності проекту, враховуючи ризики, які покладає на себе Державний партнер (без залучення приватного партнера)	Базова оцінка ефективності проекту, враховуючи ризики, які покладає на себе Приватний партнер (з залученням приватного партнера)
Ставка дисконтування	17%	17%
Чиста Приведена Вартість (NPV)	-1 986 823,55	117 231,62
Індекс прибутковості (PI)	0,172156854	1,048846507
Внутрішня норма рентабельності (IRR)	-13,94%	3,09%
Простий строк окупності (PP)		4,3
Дисконтний строк окупності (DPP)		5,28

Порівняльна таблиця 2.4 показує, що інвестиційний проект із залученням приватного партнера буде привабливішим, оскільки, Чиста Приведена Вартість буде більшою і позитивною, на відміну від державного партнера.

Із вказаних розрахунків бачимо, що проект виходить на окупність з сьомого року (без урахування вартості капіталу) і враховуючи дисконтний термін окупності бачимо, що договір ДПП з метою створення привабливості для приватних інвесторів варто заключати на строк не менше 10-15 років.

Умовами співробітництва не передбачають вихідних чи вхідних фінансових потоків ні державного, ні місцевого бюджетів.

По закінченні дії договору про ДПП обладнання встановлене приватним партнером в рамках модернізації котельні передається державному партнеру, тобто він отримує дохід рівний вартості відповідного обладнання.

Виконання договору про ДПП передбачає, що приватний партнер здійснює надання послуг з виробництва тепла визначеним бюджетним установам, зазначені бюджетні установи на підставі окремих договорів оплачують надані приватним партнером комунальні послуги. Тобто, в разі належного надання послуг та належної оплати, ніяких вихідних чи вхідних фінансових потоків ані державного, ані місцевого бюджету не передбачається.

Надання комунальних послуг приватним партнером здійснюється відповідно до затвердженого державним партнером тарифу. В разі економічної обґрунтованості тарифу та врахуванням інвестиційної складової, відповідно до умов договору ДПП, ніяких вихідних чи вхідних фінансових потоків ані державного, ані місцевого бюджету не передбачається.

Проект на базі комунального об'єкту з теплопостачання в м. Остер доцільно впроваджувати у формі державно-приватного партнерства з огляду на наступні чинники:

- проект передбачає довгострокове надання послуги аналогічної (або вищої) якості на користь об'єктів комунальної власності міста Остер за нижчої ціни, що зумовить раціональніше використання бюджетних коштів та імовірно полегшить бюджетну ситуацію в місті;
- застосування альтернативних видів палива (що вироблятимуться з відходів лісгосподарської та сільськогосподарської діяльності) дозволить не тільки знизити ціну тепла, а і покращити екологічну ситуацію, забезпечити розвиток альтернативної енергетики, раціональніше використовувати локальні ресурси в рамках дотримання пріоритетів державної політики;

- приватний партнер (обраний на конкурсі) володітиме достатніми фінансовими ресурсами, досвідом та експертизою для надання якісної та своєчасної послуги при менших затратах;
- інвестиції, внесені приватним партнером, покращать економічну ситуацію в місті та області, продемонструють шляхи раціональнішого використання ресурсів;
- уникнення бюджетного фінансування капітального будівництва та реконструкції об'єктів теплопостачання надасть якісні шляхи для розвитку сектору із залученням приватних операторів.

З огляду на зазначене, видається доцільним впроваджувати проект в формі державно-приватного партнерства.

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши світовий енергобаланс, перспективи розвитку теплоенергетики та світовий досвід використання механізму ДПП для інвестування у проекти можемо зробити наступні висновки:

1. В енергобалансі провідних країн світу біопаливо набирає своєї значущості. Міжнародне енергетичне агентство наголошує на тому, що виробництво теплової енергії з використанням різних видів біопалива наразі має високий потенціал у порівнянні з природним газом.
2. Країни ЄС реалізують проекти у секторі теплопостачання з використанням механізму ДПП, керуючись принципами справедливого розподілу ризиків, передачі частини ризиків приватному партнеру, урахування можливостей сторін оцінювати та контролювати ризики, їх фінансове становище та можливість відповідати за наслідки ризику.
3. Інвестиційна привабливість для залучення приватних партнерів, пов'язана з реалізацією проектів ДПП за допомогою використання наступних механізмів: партнерам надаються умови для чіткого виконання покладених на них зобов'язань у проекті ДПП (поруки, гарантії і т.д.) та можливість партнера перекладати частину своїх ризиків на осіб, які також залученні до реалізації проекту ДПП;
4. В Україні наразі відносини між учасниками енергетичного ринку сьогодні досить складні. З огляду на особливості енергетичної системи, найбільш підходящою буде використання моделі договірного партнерства.
5. У 2017 році було схвалено Концепцію реформування теплоенергетики, яка має на меті залучення інвестицій, зменшення використання природного газу та перехід на альтернативні види палива, створення прозорої системи розрахунків залучених сторін.
6. Був проаналізований проект у сфері теплопостачання: альтернативний варіант і варіант досягнення мети ДПП на прикладі проекту м. Остер, з огляду на результати періоду окупності і доходів, видається доцільним впроваджувати проект в формі державно-приватного партнерства.

РОЗДІЛ 3. Підвищення ефективності реалізації міжнародних інвестиційних проектів у теплоенергетиці України

Успішна реалізація інвестиційних проектів напряму залежить від налагодженого механізму діяльності. Як вже було зазначено, світові тенденції показують активний розвиток механізму ДПП як ключового для різного роду інфраструктурних проектів. Україна стоїть на шляху суттєвих змін у даній сфері.

Реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства, націлена на досягнення поставлених цілей, має тісну залежність від наявності профільної стратегії уряду, яка акумулює в собі цілі, принципи такої співпраці, а також прозорий механізм спільного інвестування.

Проекти, що реалізуються в рамках державно-приватного партнерства, мають стратегічний характер для розвитку економіки держави, а також для окремих регіонів.

Основними принципами державно-приватного партнерства є:

- рівність державних і приватних партнерів перед законом;
- заборона дискримінації прав людини державних і приватних партнерів;
- координація інтересів державних та приватних партнерів для взаємної вигоди;
- справедливий розподіл ризиків, пов'язаних із здійсненням угод, укладених в рамках державно-приватного партнерства;
- вибір приватного партнера на конкурсних засадах, за винятком випадків, передбачених законом.

Реалізація ДПП в певних областях забезпечує виконання однієї або декількох з наступних функцій: проектування, фінансування, будівництво, реабілітація (реконструкція, модернізація); експлуатації, пошуку, послуг і інших функцій, пов'язаних з виконанням угод, укладених в рамках ДПП.

Об'єкти підлягають поверненню громадському партнеру після припинення угоди, укладеної в рамках ДПП. Власність на об'єкти, які були побудовані, перебудовані або реконструйовані в рамках ДПП, належить громадському партнеру. Держава гарантує дотримання вимог законодавства України про діяльність приватних партнерів, пов'язаних з виконанням угод, що укладаються в рамках ДПП, а також захист прав і законних інтересів приватних партнерів.

В Україні зроблено дуже багато для впровадження практики державно-приватного партнерства: прийнято відповідне законодавство, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, відповідні методики і процедури. Разом з тим процеси розвитку стримується його надмірною бюрократизацією. У ряді випадків існуючі механізми реалізації проектів на основі державно-приватного партнерства акцентують увагу на розподілі бюджетних коштів серед наявних проектів. При цьому відсутній прозорий механізм відбору таких проектів для спільного фінансування. На рис. 3.1 показано загальні фактори, які є першочерговими для інвестора при розгляді питання вкладення коштів у проекти ДПП.

Рис. 3.1. Загальні фактори для інвесторів при прийнятті рішення про участь в програмі ДПП (складено автором)

У даному аспекті Україна має певні слабкі сторони, які стримують інвесторів, іноземних, зокрема. Серед них, особливу увагу варто звернути на наступні:

1. Відсутність єдиного інфраструктурного плану.
2. Низька інституційна спроможність публічної влади щодо виявлення пріоритетів інфраструктурного розвитку та вибору оптимальних механізмів реалізації проектів; відсутність вимог до кваліфікації представників публічної влади, які задіяні у схваленні управлінських рішень у сфері ДПП / концесій.

Інвестори, аналізуючи доцільність вкладення своїх коштів у проекти ДПП, особливо оцінюють рівень розвитку та перспективність галузі, у якій планується реалізація масштабних проектів. На рис. 3.2 зазначено фактори у галузі, які є важливими для інвестора.

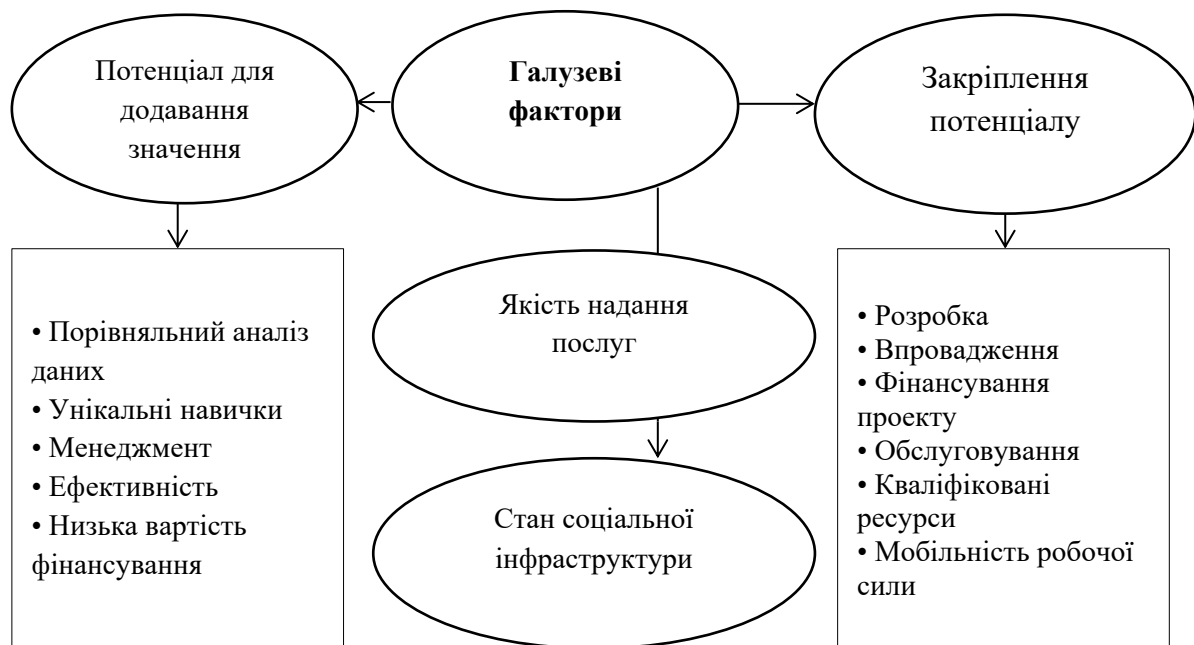

Рис. 3.2. Галузеві фактори для інвесторів при прийнятті рішення про участь в програмі ДПП (складено автором)

В Україні наразі діє Центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства, який проводить заходи щодо сприяння розширення діяльності ДПП. Президент згаданої Академії наголошує на тому, що чи не найважливішою проблемою правового середовища реалізації проектів ДПП в

Україні є відсутність логічної зрозумілої системи регулювання відповідних відносин. взагалі не існує системи відбору пріоритетних інфраструктурних проектів на довгострокову перспективу як на державному, так і на місцевому рівні. Тут необхідно починати із затвердження належним чином обґрунтованої Стратегії Сталого Розвитку країни щонайменше до 2030 р. та Національного інфраструктурного плану з її реалізації.

Важливим пунктом, на який варто акцентувати увагу українським менеджерам проектів – відсутність практики, розуміння необхідності та спроможності державного партнера залучати висококваліфікованих консультантів для здійснення аналізу ефективності реалізації проектів у формі ДПП та оцінки ризиків, у тому числі фіскальних. А також, недооцінювання необхідності комунікацій з громадськістю та населенням (рис.3.3).

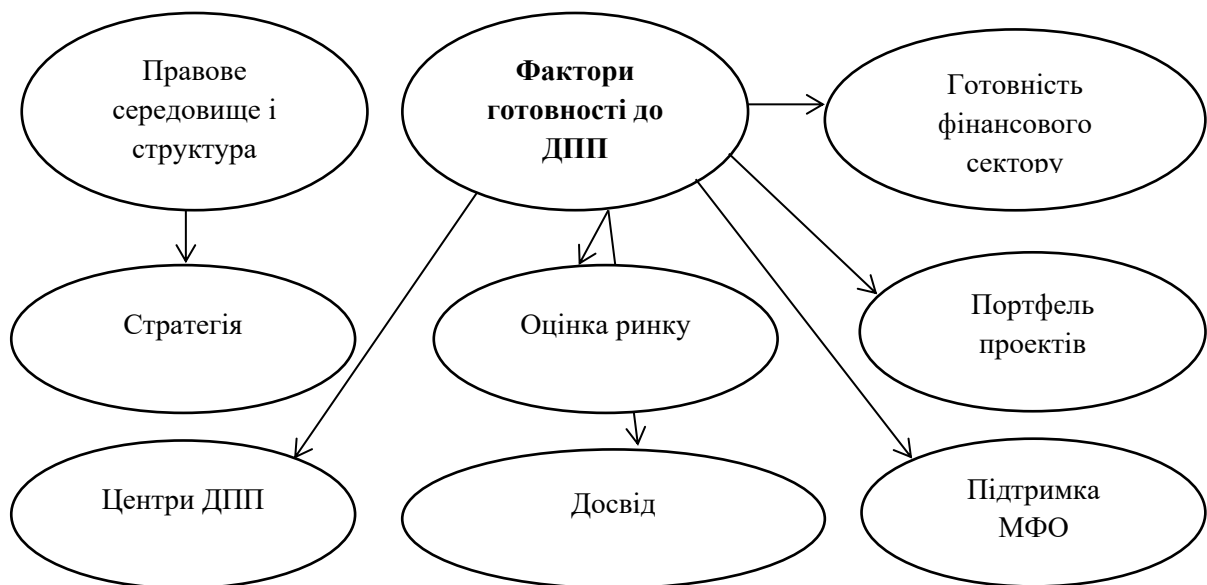

Рис. 3.2. Фактори готовності до виконання проектів ДПП(складено автором)

Успішна реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства має тісний залежність від наявності профільної стратегії уряду, яка акумулює в собі цілі, принципи такої співпраці, а також прозорий механізм спільного інвестування.

Виходячи з наведеного, можемо окреслити напрямки щодо успішної роботи у напрямку залучення інвестицій у проекти ДПП.

Таблиця 3.1.

Напрями діяльності та необхідні заходи щодо реалізації ДПП
(складено автором)

Напрямок діяльності	Заходи щодо реалізації
Визначення пріоритетних напрямків діяльності розвитку ДПП	В подальшому розвитку ДПП має працювати на діяльність у науково-технічній та інноваційній сферах; залучення коштів іноземних фінансових інституцій в інфраструктурні та проекти в енергетичному секторі.
Поліпшення інвестиційного клімату та бізнес-середовища в контексті розвитку державно-приватного партнерства	Підвищення прозорості системи ліцензування та скорочення бюрократичних бар'єрів. Регулювання перевірок і регламентні процедури (стандартизація та сертифікація). Спрощення процедур реєстрації власності. Створення сприятливих умов для використання земельних ділянок в межах проектів ДПП. Забезпечення прозорості у відносинах між приватними і державними партнерами в процесі підготовки і реалізації проектів ДПП. Зосередження зусиль уряду по реалізації проектів ДПП та формування ефективного зворотного зв'язку у відносинах держави з приватним сектором.
Зміцнення функцій місцевих органів влади в сфері ДПП	Забезпечення ефективної реалізації проектів по створенню єдиного механізму управління відбору, експертизи, погодження і реалізації проекту за допомогою відповідним чином кваліфікованих фахівців.
Удосконалення механізмів фінансування проектів ДПП	Побудова відносин з міжнародними інститутами розвитку і сприяння формуванню національних інститутів розвитку. Діяльність повинна бути спрямована на досягнення пріоритетів інноваційного оновлення економіки з використанням сучасних підходів до управління ризиками
Активізація інститутів розвитку в системі управління ДПП	Підвищення ефективності використання бюджетних коштів, посилення участі інститутів розвитку в проектах ДПП, розширення довгострокових інструментів фінансування проектів тощо.
Поліпшення співпраці між органами влади та інститутами громадянського суспільства щодо реалізації проектів ДПП	Активізація участі громадськості в процесі підготовки і реалізації проектів ДПП на державному і місцевому рівнях. У зв'язку з цим необхідно розробити механізми взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства в напрямку залучення суспільства до обговорення, експертиза та моніторинг реалізації проектів ДПП на постійній основі.

У ряді випадків існуючі механізми реалізації проектів на основі державно-приватного партнерства акцентують увагу на розподілі бюджетних коштів серед наявних проектів. При цьому відсутній прозорий механізм відбору таких проектів для спільного фінансування.

Рис. 3.4 Зміни до Закону України "Про державно-приватне партнерство"(складено автором)

Механізм співробітництва повинен виходити з державної стратегії розвитку пріоритетних галузей і секторів економіки. Тобто не знизу вгору (від бізнесу до уряду), а, навпаки - від уряду до бізнесу. Програмно-цільовий підхід до формування організаційно - економічного механізму на основі державно-приватного партнерства зображений на рис. 3.5.

Для залучення приватних інвестицій та ефективної реалізації проектів, які мають стратегічне значення для країни і покликані посилити її економічну безпеку, необхідно:

- Розробити стратегії розвитку пріоритетних з подальшою деталізацією конкретних проектів, покликаних забезпечити економічну безпеку країни (наприклад, в сфері енергетики);
- Презентувати пакети проектів з метою залучення приватних інвестицій;
- Провести тендер на відбір пропозицій від приватних інвесторів зі спільного інвестування проектів;
- Укласти договори з інвесторами, які пройшли відбір;
- Надати приватній стороні державні або інші види гарантій (страхові, банківські);
- Залучати консалтингові послуги для забезпечення фінансово-економічного і правового обґрунтування і супроводу проектів;
- Створити навчально-інформаційний центр з метою навчання персоналу в даній сфері, а також проведення конференцій, семінарів для ознайомлення суспільства з проектами ДПП.

Організаційно-економічний механізм реалізації проектів ДПП в сфері теплопостачання передбачає різні сфери для стейкхолдерів. При цьому ми виділяємо учасників, які залучені в проект на договірних підставах (держава і бізнес-структура) і кінцевих бенефіціарів, які не приймають безпосередню участь в реалізації проекту, але є кінцевими користувачі створених цінностей. Таким учасником виступає суспільство. Додатковою вигодою суспільства від реалізації проектів ДПП може стати створення нових робочих місць, інфраструктури та інших об'єктів.

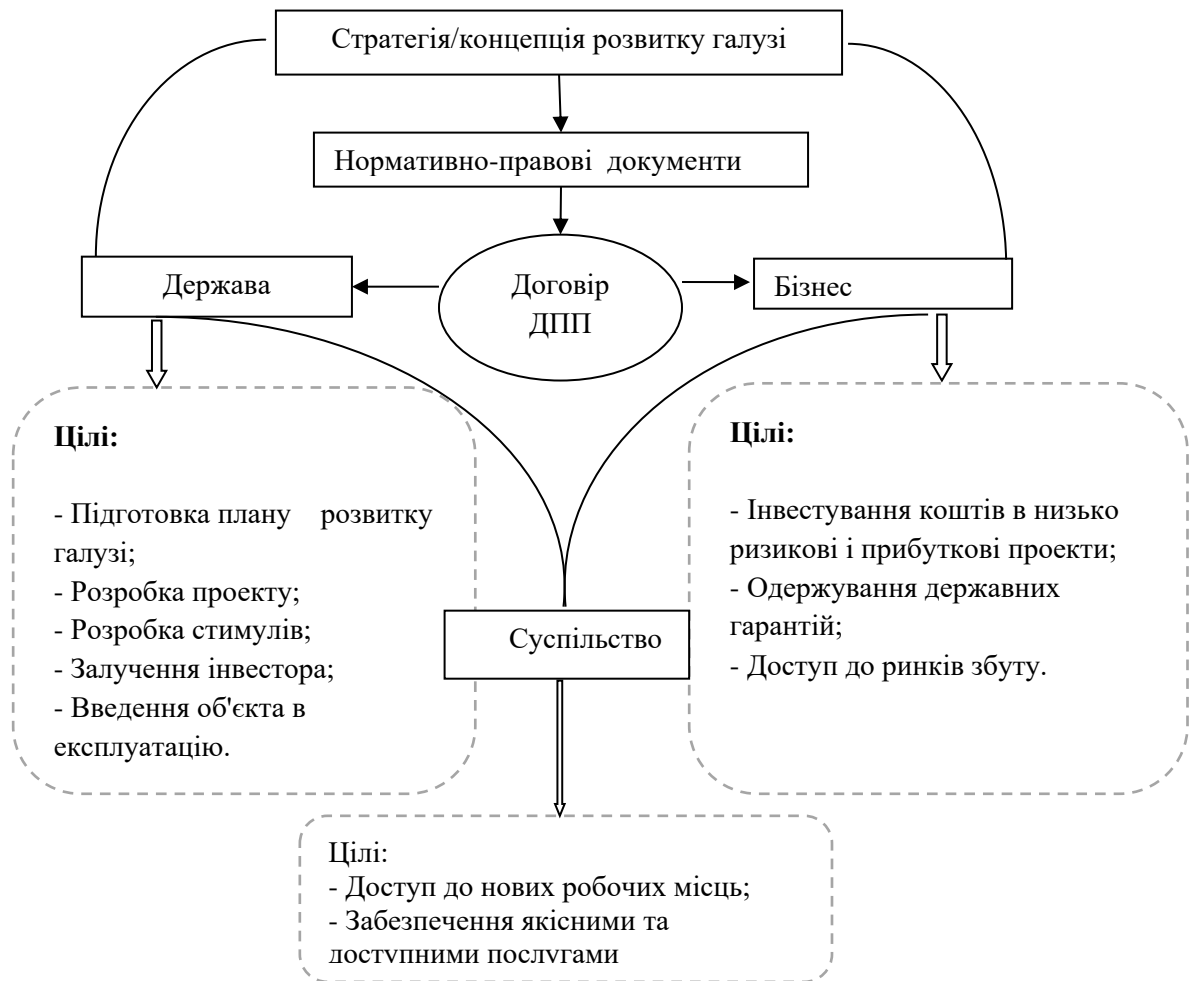

Рис. 3.5 Організаційно-економічний механізм реалізації міжнародних інвестиційних проектів (складено автором)

Таким чином має бути належним чином організована структура щодо виконання проектів на основі ДПП. Як вже було вказано, важливим пунктом в організації такої роботи є залучення до даного процесу кінцевого споживача, тобто суспільство (рис.3.6).

Враховуючи відмову від використання природного газу та активний перехід на біопаливо, відкриваються широкі перспективи для залучення інвестицій, в тому числі й іноземних, та використання програм ДПП.

1. Конкуренція за доступ до потенційно конкурентних ринків (виробництво теплової енергії, зокрема альтернативних та поновлюваних джерел енергії):

- необхідні правила доступу на ринок для виробництва теплової енергії;
- встановлення методів оцінки доцільності конкуренції в галузі генерації (для оцінки збільшення вартості підтримки надлишкових потужностей активних об'єктів теплової енергії).

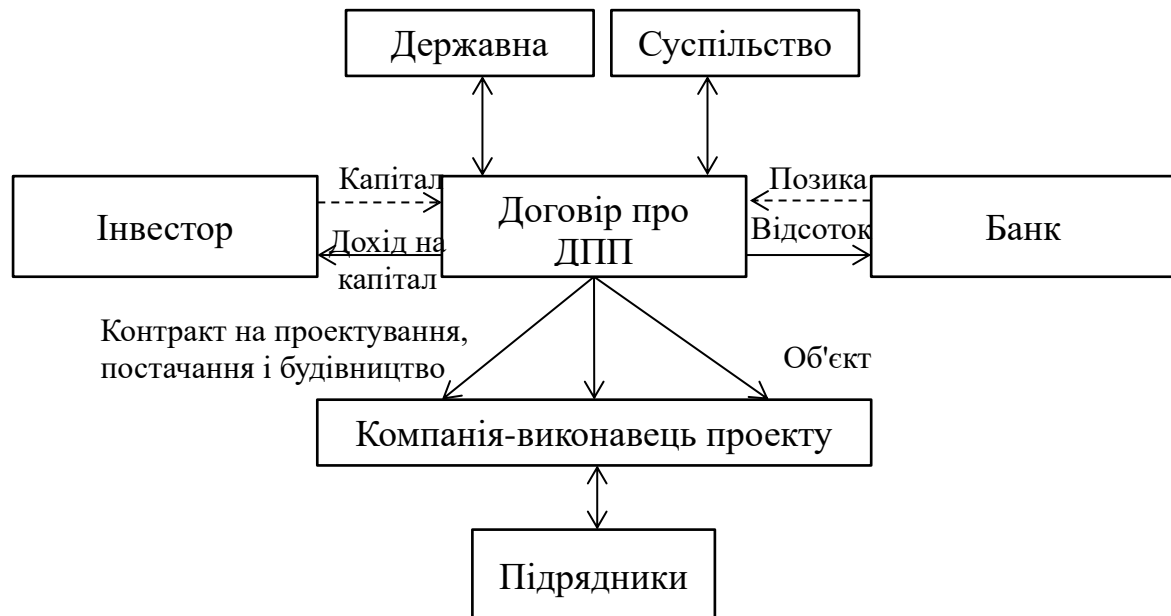

Рис. 3.6 Структура виконання проектів на основі ДПП (складено автором)

2. Скасування тарифного регулювання за умови запровадження конкурсу на доступ до ринку, ціни та правила його зміни у довгостроковій перспективі повинні бути умовами конкурсу:

- запровадити методологічні принципи визначення ціни в умовах вибору системних операторів на конкурсній основі, затвердження регулюючим органом умов договорів про методологію визначення ціни у довгостроковій перспективі між органом місцевого самоврядування та приватним партнером.

- затвердження випадків комбінації функцій державного партнера в особі органу місцевого самоврядування згідно з Угодою про ДПП та регулятивним органом, який узгоджує умови договору з точки зору методу визначення ціни у довгому бігті (для захисту прав споживачів).

3. Доступ до ринків природних монополій для приватних партнерів за умови, що буде проведено оцінку здійсненності такої участі (наприклад, позики приватних партнерів дешевші, ніж для комунальних підприємств).

4. Розробка методів оцінки прийняття рішень радами, включаючи обов'язковий розрахунок оптимальності інвестицій в умовах навантаження на тариф, платоспроможність споживачів та надійність функціонування систем (з урахуванням вартості капіталу, розміру інвестицій, операційної ефективності, оплати менеджменту).

5. Примусова конкуренція в сфері генерації тепла (як один із видів залучення приватного бізнесу) через інструменти регульованого доступу третьої сторони до мереж теплопостачання потребує оцінки впливу на ціни в довгостроковій перспективі, сьогоденне бачення додання комунальної монополії не повинно бути самоціллю, а балансом між інтересами споживача і бізнесу має забезпечуватись державною політикою.

Концепція щодо реалізації проектів ДПП у сфері теплопостачання передбачає наступні цілі для кожного із залучених секторів (рис.3.7).

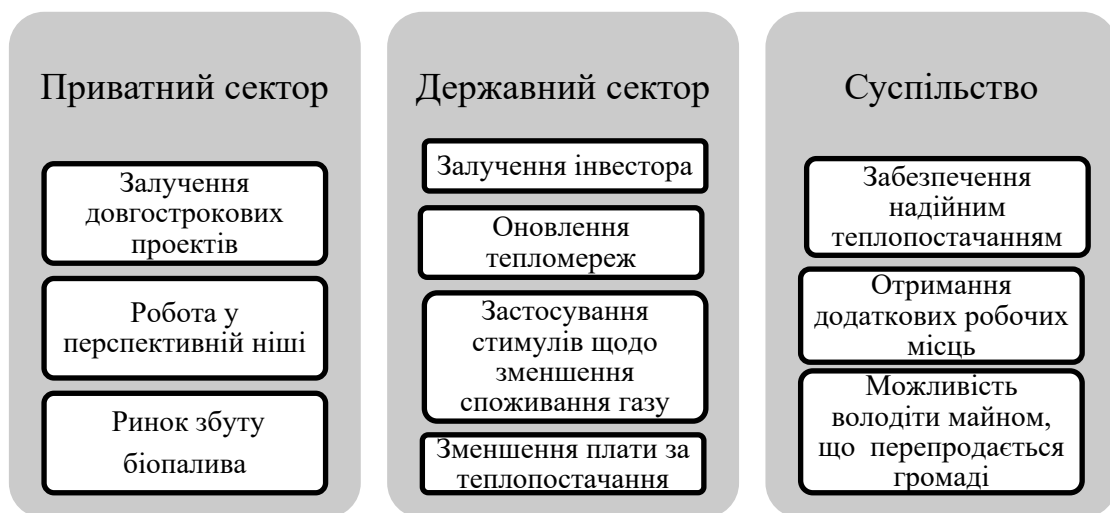

Рис. 3.7 Складові концепції щодо реалізації проектів ДПП у теплопостачанні (складено автором)

В результаті такої взаємодії поводяться консультації з громадськістю, що гарантує прозорий зрозумілий процес, враховуються рекомендації експертного та бізнес середовища, проводиться відкритий конкурс на вибір приватного партнера та враховуються аспекти охорони навколишнього середовища.

Відповідно до даної концепції наведемо розподіл відповідальності між секторами при реалізації проектів (рис. 3.8).

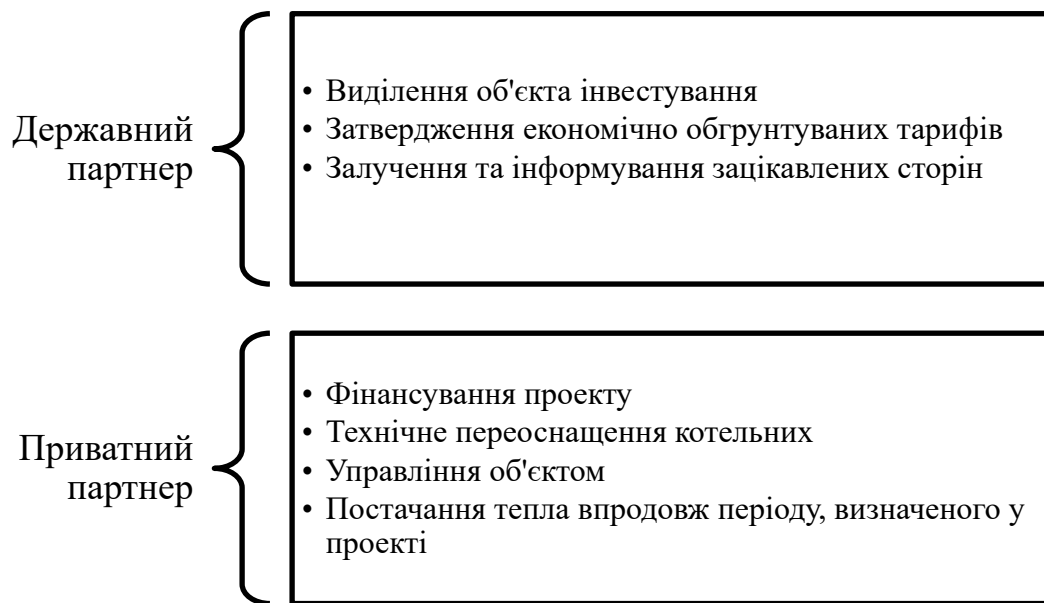

Рис. 3.8 Розподіл відповідальності при реалізації проектів ДПП у теплопостачанні (складено автором)

З наведеної інформації, бачимо, що дана концепція допоможе регіонам залучати інвестиції та суттєво покращувати стан теплопостачання. Разом з цим, Україна показує свою активну позицію щодо переходу на альтернативне паливо та турботу про екологію на світовій арені. Наразі реалізується 26 інвестиційних проектів ДПП на загальну суму 216 млн. дол.. США [24].

Для сфери теплопостачання важливим пунктом у залученні інвестицій надання повного техніко-економічного обґрунтування реконструкції тепломереж та переходу на опалення на біомасі. Запропоновані навчальні центри будуть доцільними у даному аспекті, оскільки Україна наразі активно здійснює перехід на альтернативні види палива. Відповідно, законодавство України теж має бути вдосконалено, а політика державних органів спрямована на позиціонування України як надійного і стратегічного партнера, який зацікавлений у залученні та розвитку проектів ДПП.

В умовах обмеженості ресурсів різні форми партнерських відносин відіграють провідну роль при реалізації великих проектів, як наукових так і мають прикладний характер. В основі ДПП лежить принцип взаємодії

державного і приватного секторів з метою об'єднання фінансових ресурсів для створення цінностей в інтересах суспільства.

Вигоди отримують три групи стейкхолдерів: для держави - це економія бюджетних коштів і виконання підприємницької функції; для бізнесу - отримання доступу до управління об'єктом, який продукує додатковий дохід; для суспільства - рішення проблем доступу до благ і послуг.

Якщо в країнах ЄС більшу кількість проектів ДПП реалізується в сфері транспорту, то для України на сьогоднішній день актуально залучення приватних інвестицій в сферу енергетики, яка становить суттєвий елемент економічної безпеки.

Муніципальна енергетична реформа Агентства міжнародного розвитку США (USAID) поклала початок практиці реалізації проектів ДПП в Україні і дозволила досягти наступних цілей: залучення інвестицій в енергетичний сектор України; розвиток енергоефективності; вдосконалення енергетичної політики. Завдяки даній реформі були залучені великі інвестори в проекти теплопостачання (НЕФКО, ЄБРР, ЄІБ). Україна демонструє активну позицію щодо переходу на альтернативні види палива та впровадженні екологічних програм. В даний момент реалізується 26 інвестиційних проектів ДПП на загальну суму 216 млн. Дол. США (USAID 2017).

Удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації проектів на підставі ДПП дозволить залучити приватні внутрішні інвестиції і домогтися підвищення рівня економічної безпеки в сфері енергетики на основі програмно-цільового підходу.

Висновки до розділу 3

Виявивши існуючі проблеми та аналізуючи уже проведені процедури щодо вдосконалення механізму ДПП та надавши певні рекомендації щодо залучення суспільства у даний процес можемо зробити наступні висновки:

1. Реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства, націлена на досягнення поставлених цілей, має тісну залежність від наявності профільної стратегії уряду, яка акумулює в собі цілі, принципи такої співпраці, а також прозорий механізм спільного інвестування.
2. Механізм співробітництва повинен виходити з державної стратегії розвитку пріоритетних галузей і секторів економіки. Тобто не знизу вгору (від бізнесу до уряду), а, навпаки - від уряду до бізнесу.
3. Організаційно-економічний механізм реалізації проектів ДПП в сфері теплопостачання передбачає різні сфери для стейкхолдерів. При цьому ми виділяємо учасників, які залучені в проект на договірних підставах (держава і бізнес-структура) і кінцевих бенефіціарів, які не приймають безпосередню участь в реалізації проекту, але є кінцевими користувачі створених цінностей. Таким учасником виступає суспільство.
4. Примусова конкуренція в сфері генерації тепла (як один із видів залучення приватного бізнесу) через інструменти регульованого доступу третьої сторони до мереж теплопостачання потребує оцінки впливу на ціни в довгостроковій перспективі, сьогоденне бачення долання комунальної монополії не повинно бути самоціллю, а балансом між інтересами споживача і бізнесу має забезпечуватись державною політикою.
5. Вигоди отримують три групи стейкхолдерів: для держави - це економія бюджетних коштів і виконання підприємницької функції; для бізнесу - отримання доступу до управління об'єктом, який продукує додатковий дохід; для суспільства - рішення проблем доступу до благ і послуг.

ВИСНОВКИ

На підставі поставлених завдань та поставленого теоретичного та практичного матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. Було розкрито теоретичну сутність та особливості реалізації інвестиційних проектів. Вони виступають як сукупність унікальних заходів, у яких наявна конкретно сформульована мета, згідно з якою має бути досягнутий певний результат, протягом зазначеного періоду та певних умов реалізації; кількісна оцінка результатів впровадження проекту, структурування проекту за призначенням. Учасниками інвестиційного проекту виступають такі групи як інвестори, замовники, виконавці та кінцеві користувачі результатів проекту. Варто зазначити, що інвестори можуть впливати на об'єкт інвестицій як прямо, так і опосередковано. Перевагою останніх є зменшення ризиків для інвесторів через те, що деякі з них переходять до інших учасників проекту.

2. Виявлено, що зв'язок між проектними матеріалами й учасниками забезпечує організаційно-економічний механізм реалізації інвестиційного проекту, який є свого роду формою взаємодії між суб'єктами. Компонентами зазначеного механізму є: нормативна документація; зобов'язання, які беруть на себе учасники, гарантії зобов'язань та санкції за їх порушення; умови фінансування; система управління; облікова політика учасників; період та графік реалізації проекту. Головним механізмом фінансування міжнародних проектів є фінансування проекту. У контексті глобалізації це дозволяє залучати інвестиційні ресурси банків, стратегічних небанківських фінансових посередників (інвестиційних компаній, недержавних пенсійних фондів), держави, юридичних та фізичних осіб, зацікавлених у реалізації проекту з фінансування великомасштабних проектів. В останні роки ДПП широко використовується як механізм фінансування проекту. Суть її в цьому аспекті полягає в тому, що держава залучає приватний капітал для реалізації інвестиційних проектів у державному секторі. Термін "державно-приватне партнерство" (ДПП) описує відносини, в яких державні та приватні ресурси співпрацюють для досягнення мети або їх сукупності, є взаємовигідними як для

особи, так і для громадськості. Пріоритетними галузями, в яких активно впроваджуються проекти ДПП, є транспортна та комунальна інфраструктура, оскільки законодавча база для них була добре розвинена. Проте розвиток ГЧП у цих сферах сприяє розширенню діяльності, і в цьому аспекті освіта, охорона здоров'я та оборонна промисловість активно розвиваються. У першому розділі дисертації досліджено, що для оцінки ефективності реалізації мінародних інвестиційних проектів можна використати дві групи методів: з використанням дисконтування та прост методи, які не потребуються дисконтування. Для оцінки капітальних інвестицій доцільно використовувати метод чистої теперішньої вартості. Даний метод ефективний тим, що показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства за період реалізації інвестиційного проекту.

3. У роботі проаналізовано енергетичний баланс та визначено перспективи розвитку сфери теплоенгетики. Виходячи з цього бачимо, що в енергобалансі провідних країн світу біопаливо набирає своєї значущості. Виробництво теплової енергії з використанням різних видів біопалива наразі має високий потенціал у порівнянні з природним газом. В Україні розроблена Концепція реформування теплоенгетики, яка має на меті залучення інвестицій, тим самим оздоровлення фінансової складової в галузі та заміщення природного газу на альтернативні види палива. Відповідно до цього частка альтернативних джерел енергії при виробництві теплової енергії повинна зрости до 40% у 2035 році. Наразі прослідковується тенденція до збільшення виробництва теплової енергії з біомаси, оскільки такий підхід забезпечує економію фінансових ресурсів та підвищення ефективності. Частка постачальників теплової енергії в містах, в яких встановлюються котли на біомасі, поступово зростає у загальній кількості підприємств, однак частка біомаси в загальному обсязі палива залишається низькою (14%). Наразі відносини між учасниками енергетичного ринку сьогодні досить складні, особливо якщо питання стосується балансу інтересів для різних форм власності. З огляду на особливості енергетичної системи, найбільш підходящою

буде використання моделі договірної партнерства. Відповідно, вона вимагає зусиль багатьох учасників: уряду, місцевої влади, бізнес-структур, фінансових інститутів, проектних організацій тощо.

4. Проаналізовано досвід країни ЄС щодо реалізації проектів ДПП і виявлено, що вони керуються принципами справедливого розподілу ризиків, передачі частини ризиків приватному партнеру, урахування можливостей сторін оцінювати та контролювати ризики, їх фінансове становище та можливість відповідати за наслідки ризику. Привабливість для інвесторів визначається наступними механізмами: партнерам надаються умови для чіткого виконання покладених на них зобов'язань у проекті ДПП (поруки, гарантії і т.д.) та можливістю партнера перекладати частину своїх ризиків на осіб, які також залучені до реалізації проекту ДПП. Одним із найефективніших механізмів інвестування у комунальній сфері виступає ДПП. Для України ДПП є якоюсь альтернативою приватизації, оскільки дозволяє зберігати за державою стратегічні об'єкти і при цьому залучати фінансування на вигідних умовах. При цьому виникає синергетичний ефект від застосування різних підходів до управління проектами: нові технології та високі стандарти соціального захисту, підприємницькі принципи ведення бізнесу та державні механізми гарантування інвестицій, ефективне управління державною власністю і нарощування переліку тих послуг, які надаються населенню.

5. У другому розділі був проаналізований проект у сфері теплопостачання: альтернативний варіант і варіант досягнення мети ДПП на прикладі проекту м. Остер, з огляду на результати періоду окупності і доходів, видається доцільним впроваджувати проект в формі державно-приватного партнерства.

6. У третьому розділі було надано рекомендації щодо покращення механізму реалізації інвестиційних проектів ДПП. Реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства, націлена на досягнення поставлених цілей, має тісну залежність від наявності профільної стратегії уряду, яка акумулює в собі цілі, принципи такої співпраці, а також прозорий механізм спільного інвестування. Практична значущість одержаних результатів полягає у

дослідженні та подальшому розвитку теоретичних засад механізму інвестування – державно-приватного партнерства. В результаті роботи було удосконалено:

- механізм державно-приватного партнерства як механізму інвестування у проекти, що дало можливість обґрунтувати доцільність його використання у сфері теплопостачання, яка охоплює комплекс інструментів, які спрямовані на досягнення того результату інвестиційного проекту, який був поставлений за ціль;
- порядок загальних галузевих та факторів готовності до виконання проектів;
- на основі ДПП, що дало змогу виявити проблеми у реалізації проектів ДПП в Україні та надати рекомендації щодо майбутніх напрямків діяльності.

Також отримали подальший розвиток: розподіл відповідальності при реалізації проектів ДПП з урахуванням специфіки сфери теплопостачання та складові концепції, які мають на меті розширювати інвестиційну діяльність у теплопостачанні відповідно до механізму ДПП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боди Зви. Принципы инвестиций. Пер. з англ. 4-е изд. / Зви Боди, Алекс Кейн, Алан Дж. Маркус. – М.: Вильямс, 2008. – 984 с.
2. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник / Федоренко В. Г. – 2-ге вид., переробл. и доповн. – К.: Алерта, 2014. – 344 с.
3. Румянцева Е. Е. Новая экономическая энциклопедия / Е. Е. Румянцева. – 3-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 826 с.
4. Большой экономический словарь / [А. Н. Азрилиян, О. М. Азрилиян, Е. В. Калашникова, О. В. Квардакова]. – 7-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2008. – 1472 с.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / [сост. Гаврилишин Б. Д., Устенко О. А.; ред. Мочерний С. В.]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.
6. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика. Пер. с 14-го англ. изд. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
7. Закон України «Про інвестиційну діяльність» №1560-ХІІ від 18.09.1991 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
8. Шарп У. Инвестиции. Пер. с англ. Буренина А. Н., Васина А. А. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 1028 с.
9. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посібн. / Т. В. Майорова. – К. : ЦУЛ, 2003. – 376 с.
10. Кириченко О. А. Інвестування : підручник / О. А. Кириченко, С. А. Єрохін. – К. : Знання, 2009. – 573 с.
11. Верба В. А Проектний аналіз: Підручник / ВербаВ. А., Загородніх О. А. — К.: КНЕУ, 2000. — 322 с.
12. Akkawi, A. 2010. 'INSEAD—PPPs as Policy Instruments'. 29 November. Ernst & Young. URL: http://campuses.insead.edu/abu_dhabi/events/PPPPresentation29.11.10.pdf.
13. Ман Т. Міркування про торгівлю Англії з Ост-Індією. Відповідь па різні заперечення, які зазвичай робляться проти неї, 1621.

14. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – Москва. Соцкгиз, 1992.
15. Alla Mostepaniuk, The Development of the Public-Private Partnership Concept in Economic Theory. URL: http://file.scirp.org/pdf/AASoci_2016112415283609.pdf
16. Cellucci, T, ed. 2010. Innovative Public Private Partnerships: A Pathway to Effectively Solving Problems, July. U.S. Department of Homeland Security. URL: http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/st_innovative_public_private_partnerships_0710_version_2.pdf.
17. Green paper on public-private partnerships and community law on public contracts and concessions, EU. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004DC0327&from=EN>
18. The European PPP Expertise Centre. URL: http://www.eib.org/attachments/thematic/epec_flyer_en.pdf
19. United Nations Economic and Social Council. URL: <https://www.unece.org/ceci/ppp.html>
20. Авксентьев М.Ю. Основні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні /М.Ю. Авксентьев // Науково-технологічні пріоритети та їх вплив на розвиток української економіки: матеріали науково-практичної конференції. Київ: УкрІНТЕІ, 2009. С. 209-214.
21. Павлюк, К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2010. С. 34-36.
22. Варнавський В. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В.Варнавський. Москва, 2005. С. 315.
23. Закон України «Про Державно-приватне партнерство». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
24. Esty, Benjamin C. Modern Project Finance Teaching Notes. New York : John Wiley & Sons, Inc., 2004.
25. Nevitt Peter K., Fabozzi Frank J. Project Financing / Nevitt Peter K., Fabozzi Frank J. – 7th Edition // ISBN 185564 791 5. Published 2000. – 498 p.

26. Йескомб Э. Р. Принципы проектного финансирования / Э. Р. Йескомб ; пер. с англ. И. В. Васильевской /Под общ. ред. Д. А. Рябых. – Москва : Вершина, 2008. С. 342.
27. Никонова И. А. Проектный анализ и проектное финансирование / И. Никонова. – М. : Альпина-Пабли-шер. – 2012. – 154 с.
28. Запатріна, І. В. Розвиток державної підтримки публічно-приватного партнерства в Україні / І. В. Запатріна // Економіка і прогнозування. 2011. С. 9–24.
29. Public–Private Partnerships in Europe—Before and during the recent financial crisis. European Investment Bank. URL: http://www.eib.org/epec/resources/efr_epec_ppp_report.pdf
30. European Parliamentary Research Service Blog. URL: <https://epthinktank.eu/2017/05/23/eu-public-private-partnerships-in-research/>
31. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — К.: КНЕУ, 2005. С. 355.
32. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. — Вид. 2ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. С. 556.
33. Н. А. Игнатюк. Государственно-частное партнерство/ М.: Юстиц-Информ, 2012. С. 23.
34. Основы инновационного проектирования: учебное пособие/В. А.Сергеев, Е. В. Кипрчанская, Д. К.Подымало; под ред. Д-ра техн.наук. В. А. Сергеева. - Ульяновск:УлГТУ, 2010. С.143
35. Практичний посібник з підготовки техніко-економічного обґрунтування та застосування методики проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства. URL: http://www.merp.org.ua/images/Docs/Handbook_EM.pdf
36. Панкратов А.А. Государственно-частное партнерство в современной практике. Основные теоретические и практические проблемы/М.: Анкил, 2010.

37. WBA Global Bioenergy Statistics, 2016. URL:
https://www.worldenergy.org/wp-content/uploads/2017/03/WEResources_Bioenergy_2016.pdf
38. Статистична служба ЄС(Eurostat). URL:http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1
39. Концепція реформування теплоенергетики. URL:
<http://www.minregion.gov.ua/press/news/shvaleno-kontseptsiyu-reformuvannya-teploenergetiki-zubko/>
40. Звіт світової біоенергетичної асоціації. URL:
https://www.worldenergy.org/wp-content/uploads/2017/03/WEResources_Bioenergy_2016.pdf
41. AN OVERVIEW OF THE BIOMASS RESOURCE POTENTIAL OF NORWAY FOR BIOENERGY USE Nicolae Scarlat, Jean-Francois Dallemand, Odd Jarle Skjelhaugen, Dan Asplund, Lars Nesheim European Commission, Joint Research Centre, Institute for Energy Via E. Fermi 2749, TP 450, 21027. URL:
<http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/88675/An%20overview%20of%20the%20biomass%20resource%20potential%20of%20Norway%20for%20bioenergy%20use.pdf>
42. Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року. URL:http://saee.gov.ua/sites/default/files/UKR%20IRENA%20REMAP%20_%202015.pdf
43. Запатріна І. Презентація «Реализация инфраструктурных проектов в Украине на базе публично-частного партнерства: перспективы и риски». URL:
<http://www.ukrppp.com/uk/presentations>
44. UA MAP – інформаційний веб-ресурс URL: <http://www.uamap.org.ua/>
45. European Parliamentary Research Service Blog. URL:
<https://epthinktank.eu/2017/05/23/eu-public-private-partnerships-in-research/>

46. The World Bank. n.d. Public-Private Partnerships in Education: Overview. URL:<http://documents.worldbank.org/curated/en/453461468314086643/pdf/479490PUB0Role101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf>
47. Market Update Review of the European PPP Market in 2016. URL: http://www.eib.org/attachments/epec/epec_market_update_2016_en.pdf
48. PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIPS in Member States. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2016/20160302pfn/documents/03_tomasi_presentation_on_en.pdf
49. Підгаєць С.В. Механізм державно-приватного партнерства в системі інституціоналізації розвитку національної економіки: дис.канд. екон. наук : 08.00.03 / Сергій Васильович Підгаєць. Тернопіль: THEУ, 2015. С. 240.
50. PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS Reference Guide. URL: <http://www.oecd.org/gov/world-bank-public-private-partnerships-reference-guide-version-3.htm>
51. Гелетуха Г.Г., Железна Т.А СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ. URL: <http://uabio.org/img/files/news/pdf/state-of-the-art-and-prospects-for-bioenergy-development-in-ukraine.pdf>
52. Закон України «Про Державно-приватне партнерство». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
53. Загальний огляд ДПП. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>
54. Public–Private Partnerships in Europe—Before and during the recent financial crisis. European Investment Bank. URL: http://www.eib.org/epec/resources/efr_epec_ppp_report.pdf
55. The World Bank Group (2017). Public-Private Partnerships. Reference Guide. World Bank Publications, Washington, 238 с.
56. Проект USAID "Муніципальна енергетична реформа в Україні". URL: http://www.merp.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=1046&lang=uk

57. IISD REPORT FEBRUARY 2012 Harnessing the Power of Public-Private Partnerships. URL: http://www.iisd.org/pdf/2012/harnessing_ppp.pdf
58. Ключові міжнародні джерела фінансування інвестицій в Україну. URL: <http://www.uamap.org.ua/page/financial-project-programs>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Типи ДПП, які використовуються в ЄС [20]

Європейські технологічні платформи	Були першим типом партнерства між державним і приватним секторами, створеним в області досліджень на європейському рівні. Ці галузеві форуми зацікавлених сторін визначають і здійснюють стратегічну дослідницьку програму (SRA), спрямовану на узгодження пріоритетів досліджень в технологічній сфері.
Спільні технологічні ініціативи (JTIs)	Були створені в якості європейських інституційних партнерських зв'язків між державним і приватним секторами для здійснення стратегічних програм досліджень деяких європейських технологічних платформ. Оцінка цих JTІ привела до розробки їх правової бази для спрощення їх правил і процедур. В даний час діють шість JTІ, які отримали від Horizon 2020 внесок в розмірі 6,7 млрд. Євро.
Спільноти знань і інновацій (KIC)	Довгострокові мережі вищих навчальних закладів, дослідницьких центрів, приватних компаній, створені для забезпечення інноваційних рішень соціальних проблем: клімату, енергетики, охорони здоров'я, інформаційних технологій, сировини матеріалів, продуктів харчування та виробництва. Розробляються і фінансуються Європейським інститутом інновацій і технологій (EIT) з 2010 року.
Європейські промислові ініціативи (ЕІП)	Створені в якості партнерських зв'язків між державним і приватним секторами для здійснення програм досліджень в області розробки і впровадження технологій з низьким рівнем викидів вуглецю. У 2015 році було об'єднано ЕІП з існуючими європейськими технологічними платформами (ЕТР) для створення дев'яти європейських технологічних та інноваційних платформ (ЕТІР).
Європейські інноваційні партнерства (ЕІП)	Були створені з метою сприяння впровадженню нової інноваційної екосистеми в Європі. ЕІП повинні були діяти в рамках політики, секторів і кордонів для вирішення соціальних проблем та підвищення конкурентоспроможності Європи. ЄІП залишаються активними в якості інструментів координації науково-дослідної та інноваційної діяльності на рівні ЄС в своїх відповідних областях.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Ключові міжнародні джерела фінансування інвестицій в Україну [21]

Назва установи / програми	Розмір загального інвестиційного портфеля та наявного портфеля в UA	Основні параметри інвестицій (за наявності даних)	Основні вимоги
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	IQ Energy - 15 млн. євро USELF - 140 млн. Євро Консультації для малих підприємств - до 10 000 євро на проект	Підтримка розвитку мікро-, малих та середніх підприємств (МСП), які мають вирішальне значення для розвитку приватного сектора економіки. Програми: стартап або існуючий бізнес може отримати фінансування, якщо він відповідає всім показникам програми. IQ energy - Позичальником програми IQ Energy може бути будь-яка особа, яка має доступ до житла в Україні та бажає підвищити енергоефективність цього житла. Будь-яка особа може отримати в цілому до 3 000 євро на один або декілька проектів.	Щоб мати право на допомогу, проекти ЄБРР повинні відповідати наступним критеріям: • розміщуватись в одній із країн, де здійснює свою діяльність ЄБРР • мати хороші шанси на прибутковість • надати спонсору можливість зробити великий внесок у статутний капітал готівкою чи в натуральній формі • задовольнити інтереси вітчизняної економіки • відповідати екологічним вимогам ЄБРР та країни перебування.
Європейський інвестиційний банк (EIB)	Програма муніципальної інфраструктури України - 400 000 000 євро Енергія - 160 000 000 євро	ЄІБ підтримує проекти, які вносять значний внесок у стале зростання та зайнятість у Європі та за її межами. Діяльність зосереджена на чотирьох пріоритетних напрямках:	ЄІБ фінансує проекти у більшості секторів. Прийнятні проекти повинні сприяти цілям економічної політики ЄС. Для отримання додаткової інформації, будь ласка, перегляньте сторінки "Пріоритети".
Північна екологічна фінансова корпорація	НЕФКО надає фінансування малим та середнім пілотним проектам, які демонструють нові можливості. Багато з фінансованих заходів	Всі проекти, що фінансуються НЕФКО, повинні мати можливість продемонструвати свою користь для навколишнього середовища / клімату економічно ефективним способом. Для забезпечення того, щоб ці переваги фактично	Запит на фінансування НЕФКО можна направити, вказавши в ньому основну інформацію про цілі проекту, оцінку інвестиційних витрат, план фінансування та дані фінансової звітності заявника.

(NEFCO) Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія та Швеція	вирізняються новаторським підходом в освоєнні і надалі повномасштабному використанні передових технічних методів Північних країн.	мали місце, фінансування виділяється в траншах за результатами моніторингових етапів, а екологічні наслідки підлягають моніторингу щорічно, доки не буде задіяний НЕФКО. Цей підхід ефективно пом'якшує ризик корупції та підвищує вимоги щодо розвитку потенціалу позичальників, прозорості та підзвітності. Це також забезпечує покращену передбачуваність та стійкість проекту.	Рекомендовано при підготовці проектної пропозиції використовувати перелік контрольних питань: https://www.nefco.org/ra-botaem-vmeste/nashi-predlozheniya/vypolneni-e-proektov/chasto-zadavaemye-voprosy?language=ru
Міжнародна фінансова корпорація (IFC)	5728 Проекти підтримані з 1994 року	IFC працює з приватним сектором для заохочення підприємництва та побудови сталого бізнесу, надаючи їм консультації з широкого кола питань, включаючи екологічні, соціальні та стандарти управління, енергоефективність та ресурсоемність, а також ланцюжки поставок. IFC допомагає розширити доступ до критичних фінансів для фізичних та мікро-, малих та середніх підприємств через роботу з фінансовими посередниками.	Бути в країні, що розвивається, яка є членом IFC; Бути в приватному секторі; Бути технічно справним; Мати хороші перспективи та бути прибутковими; Скористатися місцевою економікою; Задовольняти екологічні та соціальні стандарти IFC та приймаючої країни.
Центрально-європейська ініціатива (CEI)	З моменту свого створення Італія виділила Фонду 41,5 млн. Євро, в основному для технічного співробітництва, що пропонується як допомога у вигляді грантів для підтримки окремих компонентів проектів ЄБРР. Технічне співробітництво може реалізовуватися в	Дії ЦЄІ у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики тісно відповідають стратегії "Європа 2020". Через свою діяльність ЦЄІ намагається сприяти сталому розвитку та "зеленому" зростанню, ставлячи цю сферу діяльності до порядку денного. Особлива увага приділяється підтримці впровадження стратегій інтелектуальної спеціалізації та принципам трикутника знань, що застосовується до біологічних ланцюжків	

	<p>процесі виробництва інвестицій, попереднього інвестування, впровадження або створення потенціалу. Загальна вартість (включаючи всі внески партнерів) співфінансованих ЦЕІ коштів КЕП складає близько 12 млн Євро.</p>	<p>вартості продукції. Пріоритети:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Об'єднати роль ЦЕІ в галузі біоенергетики та біоекономіки. • Сприяти розвитку біоенергетики та біоекономіки в державах-членах ЦЕІ. • Консолідувати заходів з енергозбереження в різних секторах. 	
<p>Агенство США з міжнародного розвитку (USAID)</p>	<p>9,5 мільйонів доларів 2015-2023рр</p>	<p>Програма гарантування позик DCA з ПроКредит Банком заохочує більше кредитного фінансування для сільського господарства та чистої енергетики, демонструючи при цьому життєздатність фінансування в обох секторах. Програма надає 50% гарантії на кредитний портфель на суму 9,5 млн. Дол США протягом восьми років.</p>	

№ п/п	Грошові потоки	од.	Рік експлуатації									
			0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Інвестиційні витрати	грн.	2400000,00									
2.	Доля власного капіталовкладення	грн.	0									
3.	Доля запозиченого капіталовкладення	грн.	2400000,00									
4.	Загальний дохід	грн.		1909722,00	2100694,20	2205728,91	2316015,36	2431816,12	2553406,93	2681077,28	2815131,14	2955887,70
5.	Податок на прибуток	грн.		-73294,85	6301,91	21822,06	61386,26	88617,16	102034,97	110632,90	119317,30	128090,28
6.	Виплати кредиту	грн.	659563,11	879417,48	879417,48	879417,48	879417,48	219854,37	0	0	0	0
7.	Експлуатаційні витрати	грн.		977412,00	1230781,54	1353859,70	1462168,47	1506033,53	1551214,53	1597750,97	1645683,50	1695054,00
8.	Риз. випадкового знищення майна	грн.		112000,00	112000,00	112000,00	112000,00	112000,00	112000,00	112000,00	112000,00	112000,00
9.	Риз.істотної зміни екон.та/або бюдж. ситуації	грн.		61 033,46	0		0	0	0	0	0	0
10.	Риз.внесення змін до податкового зак-ва	грн.		2765,82	0	0	1 534,66	0	0		0	0
11.	Риз.несвосч.або не в повному обсязі здійс-ння інв.	грн.		30 516,73	0	0	0	0	0	0	0	0
12.	Риз. надання послуг в обсязі, меншому ніж пер-но дог.	грн.		68 242,30	69 829,33	71 116,14	72 850,68	74 627,53	76 447,71	78 312,29	80 222,34	82 178,99
13.	Риз. підв-ння %.ставок за кредитами	грн.		90033,46	50000	30 000,00	0	0	0	0	0	0
14.	Ризики будівництва/реконструкції	грн.		0	0	0	1 534,66	0	0	2 765,82	0	0
15.	Технологічний ризик	грн.		30 516,73	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	Амортизаційні відрاهування	грн.		68 242,30	69 829,33	71 116,14	72 850,68	74 627,53	76 447,71	78 312,29	80 222,34	82 178,99
17.	Чистий прибуток	грн.		6 421,23	4 895,39	3 369,56	1 843,72	381,46	0	0	0	0
18.	Балансовий прибуток	грн.		5 718,69	0	0	0	0	0	0	0	0
19.	Грошовий потік	грн.		131 632,20	0	0	0	0	0	0	0	0
20.	Гроші на рахунку	грн.		105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00	105 555,00
21.	Коефіцієнт дисконтування (теперішньої вартості)		-659 563,11	-407 726,21	-358 086,45	-431 444,49	-380 740,91	324 747,07	606 154,72	674 060,30	752 353,00	833 009,43
22.	Дисконтований грошовий потік		-659 563,11	-497 227,09	-351 784,54	-409 622,43	-319 354,65	413 364,23	708 189,69	784 693,20	871 670,30	961 099,71
23.	Дисконтований кумулятивний грошовий потік		-3 059563,11	-302 171,21	-252 531,45	-325 889,49	-275 185,91	430 302,07	711 709,72	779 615,30	857 908,00	938 564,43
Економічні показники:												
Ставка дисконтування			0,17									
Чиста Приведена Вартість (NPV)			-1 986 823,55									
Індекс прибутковості (PI)			0,172156854									
Внутрішня норма рентабельності (IRR)			-13,94%									
Простий строк окупності (PP)												

